

Nadja Holopainen

Voimaantumisen dramaturgia

Sankarin matka häpeästä valoon

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Esittävä taide

Opinnäytetyö

20.4.2017

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Nadja Holopainen Voimaantumisen dramaturgia Sankarin matka pimeydestä valoon 38 sivua, 1 liite 20.4.2017
Tutkinto	Teatteri-ilmaisun ohjaaja
Koulutusohjelma	Esittävän taiteen koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja(t)	Opettaja Irene Kajo
<p>Opinnäytetyön tavoite on reflektoida teatteri-ilmaisun ohjaajan työskentelyä yhden taideprosessin aikana ja sen jälkeen sekä tarkastella ryhmäläisten ja ohjaajan voimaantumisen kokemusta. Teatteri-ilmaisun ohjaaja toteutti kouvolaalaisen Cougars-tanssiryhmän kanssa revyytuotoisen, ryhmälähtöisen esityksen vuonna 2015.</p> <p>Ohjaajan työskentelyä ja voimaantumista käsitellään Christopher Voglerin sankarin matka-dramaturgian kautta. Tarinarakenne toimii reflektion ja etäännyttämisen välineenä työskentelyn analysoinnissa. Ryhmäläisten voimaantumista tarkastellaan haastatteluvastausten kautta.</p> <p>Reflektiossa kuvataan toimintamalleja, jotka johtivat väärinkäsityksiin, konflikteihin ja ohjaajan kuormittumiseen. Työssä myös esitetään menettelytapoja, joilla välttää samankaltaiset hankaluudet tulevaisuudessa.</p>	
Avainsanat	Voimaantuminen, taideprosessi, draamaprosessi

Author(s) Title Number of Pages Date	Nadja Holopainen A Dramaturgy of Empowerment A Hero's Journey from Shame to Light 38 pages + 1 appendice 20 April 2017
Degree	Drama Instructor
Degree Programme	Performing Arts
Specialisation option	
Instructor(s)	Irene Kajo, Principal Lecturer
<p>The purpose of this thesis is to reflect the work of a drama instructor through the course of an artistic process from the beginning to the end. The additional aims are to explore the experiences of empowerment, both on the levels of the group and the instructor. The instructor conducted a devised, revue theatre performance in December 2015.</p> <p>The work and the empowerment of the instructor will be analysed through the Hero's Journey - Dramaturgy by Christian Vogler. The dramaturgical structure is a method of reflection and alienation. The empowerment of the participants is dealt by analysing the results of the interview, which were executed three months after the performance.</p> <p>The reflection describes the working methods, which lead to misunderstandings, conflicts, and the strains perceived by the instructor. This final paper presents methods that will aid the avoidance of similar hurdles in the future.</p>	
Keywords	Empowerment, Hero's Journey, devising

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Sankarin matka & Voimaantumisen teoria	2
2.1	Monomyytti- eli sankarin matka -dramaturgia	2
2.2	Voimaantuminen	5
2.3	Haastattelut	7
3	Sankarin matka: Häpeästä voimaantumiseen ja takaisin	7
3.1	Ensimmäinen näytös: Entisestä irtautuminen	8
3.1.1	Tavallisen maailman esittely – Opiskelijasankarin arki	8
3.1.2	Kutsu seikkailuun – Haastattelusta esityksen valmistukseen	10
3.1.3	Ryhmä	11
3.1.4	Kutsusta kieltäytyminen - Draamaprosessiin heittäytyminen	14
3.1.5	Voimaantuminen vapauden, vastuun ja kontekstin näkökulmasta	18
3.2	Toinen näytös: a) Seikkailuun tempautuminen	20
3.2.1	Mentorin kohtaaminen	20
3.2.2	Ensimmäisen kynnyksen ylitys – Realiteetit paljastuvat	21
3.2.3	Testit, liittolaiset ja viholliset – Työskentelymalli, roolit ja ilmapiiri	22
3.3	Toinen näytös: b) Initaatio	25
3.3.1	Kohti syvintä luolaa	25
3.3.2	Äärimmäinen tulikoe – Tuleeko esitystä lainkaan?	27
3.3.3	Palkinto – Esitys toteutuu	28
3.4	Kolmas näytös: Paluu	29
3.4.1	Kotimatka	30
3.4.2	Ylösnousemus –Muutos, transformaatio	31
4	Paluu eliksiirin kanssa	35
	Lähteet	1
	Liitteet	
	Liite 1. Haastattelukysymykset	

1 Johdanto

Tutkin opinnäytteessäni omaa kokemustani taiteellisen prosessin ohjaajana. Toteutin kouvolaalaisen Cougars- tanssiryhmän kanssa syksyllä 2015 taideprosessin, jonka lopputuloksena syntyi revyytuotoinen esitys, Olennainen. Ohjaustyö oli opintoihini kuuluva työharjoittelukokonaisuus.

Upotan tarinani sankarin matka- juonirakenteeseen. (Vogler 2007). Lähteenä käytän Christopher Voglerin kehittämää sankarin matka -dramaturgiaa, jonka hän on rakentanut Joseph Campbellin monomyyttiteorian pohjalta. (Campbell 1949).

Sen avulla jäsenän tapahtumien kulkua ja omaa toimintaani työskentelyn aikana ja sen jälkeen. Tässä pohdinnassa hyödynnän merkintöjä työpäiväkirjastani, jota pidin ajalla marraskuu 2014- lokakuu 2016.

Ymmärsin työskentelyn alussa, että prosessi olisi henkisesti vaativa ja tahdoin pitää huolta jaksamisestani. Tämän vuoksi asetin itselleni tiukkoja ammatillisia rajoja, puin mielikuvissani ohjaajan roolitakkia ylleni sekä jaoin asioita henkilökohtaisiin ja työhön liittyviin. Hiljalleen asettamani ammatilliset rajat murenivat ja tulin imaistuksi ryhmän virtaan. Pohdin, mikä johti rajojen murtumiseen ja kuinka pitää niistä huolta tulevaisuudessa.

Tässä työssä toistuu käsite voimaantuminen. Avaan käsitettä hyödyntämällä Juha Siitosen väitöskirjaa Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua (Oulu 1999), jossa hän esittelee voimaantumisen teorioita.

Esityksen alkuperäinen aihe oli häpeä, mutta voimaantumisen käsite nousi työn edetessä tärkeämmäksi. Lopulta esitys käsitteli naisen elämänkaareen, kehon ja aistillisuuteen liittyviä asioita korostaen positiivisia, rohkaisevia elementtejä elämästä.

Opinnäytteessäni käsittelen sekä omaa että ryhmän voimaantumisen kokemusta projektin aikana. Ryhmän voimaantumisen kokemuksia käsittelen haastatteluvastausten kautta. Vertaan niitä Siitosen esittämiin voimaantumisen kategorioihin.

Työni on perusteellinen reflektio omasta ohjaajan työstäni. Tarkoitukseni on pohtia toimintamalleja, jotka johtivat väärinkäsityksiin, konflikteihin ja omaan väsymiseeni. Esitän tilalle menettelytapoja, joilla välttää samankaltaiset hankaluudet tulevaisuudessa. Väitän, että tarinani sekavasta ryhmätyöskentelystä valmiiseen esitykseen on tyypillinen teatteri-ilmaisun ohjaajalle. Toivon, että ehdottamistani menettelytavoista voi olla hyötyä itseni lisäksi muille teatteri-ilmaisun ohjaajille.

2 Sankarin matka & Voimaantumisen teoria

2.1 Monomyytti- eli sankarin matka -dramaturgia

Käytän sankarin matka -dramaturgiaa hyväkseni oman toimintani analysoinnissa. Koska työni prosessin parissa oli pitkäkestoinen ja vaativa monessa suhteessa, koin, että jonkinlainen etäännyttämisen keino tukee minua reflektoinnissa ja tarjoaa näkökulmia, joita en tulisi ajatelleeksi ilman dramaturgiaa. Tässä opinnäytteessä käytän Christopher Voglerin sankarin matka -dramaturgiaa oman tarinani rakenteena, mutta ennen kaikkea etäännyttämisen välineenä joka tukee reflektiota.

Vogler analysoi tuhansia Hollywood-elokuvia Joseph Campbellin monomyyttirakennetta soveltaen ja huomasi, että myyttisen matkan periaatteet ovat löydettävissä lähes kaikista menestyselokuvista. Näin Vogler kehitti oman jalostuksensa sankarin matka -dramaturgiasta, joka on edelleen suosittu tarinankerronnan malli elokuvassa. (Hiltunen 1999, 87.)

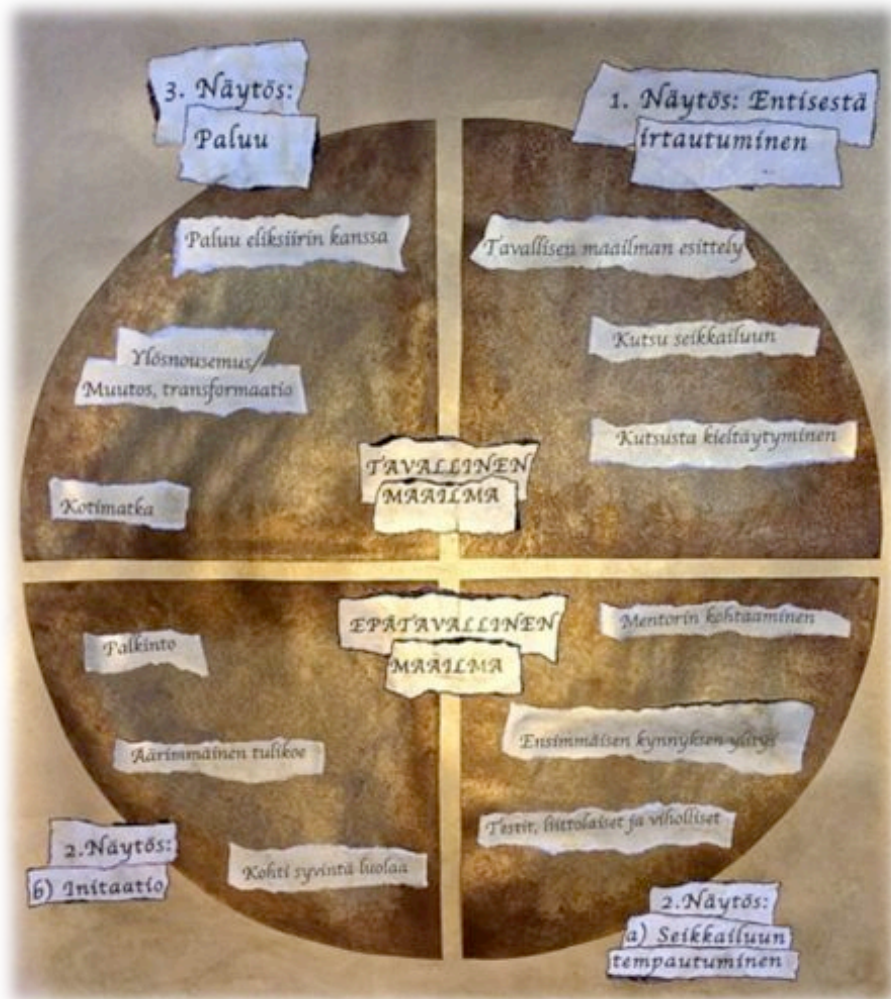
Vogler perustaa sankarin matka -dramaturgiansa monomyyttiin ja arkkityyppeihin. Amerikkalainen Joseph Campbell (1904-1987) tutki varhaiskantaisia myyttejä eri puolilta maailmaa kattaen valtavan määrän kulttuureja. Hän totesi että niissä toistuu samankaltaisen tapahtumaketju riippumatta siitä, onko kyseessä inuiittiheimon vai Australian aboriginaalien mytologia. Hän havaitsi, että tietty kaava toistuu tarinasta riippumatta ja niissä toimii samantyyppiset hahmot. Campbell kutsuu mytologisen sankarin seikkailua monomyytiksi.

Arkkityyppejä käsitellessään Vogler viittaa sekä Carl G. Jungin psykologisiin arkkityyppeihin, että venäläisen filologin Vladimir Proppin havaintoihin satujen toistuvista funktioista ja arkkityypeistä. Hän toteaa, että "sankarin matka" ei ole keksintö, vaan havainto periaatteista jotka hallitsevat elämää ja tarinankerrontaa niin kuin fysiikan ja kemian periaatteet hallitsevat fyysisistä maailmaa. (Vogler 2007, xiii.)

Kuvassa yksi havainnollistan sankarin matka -dramaturgiaa ja sen osioita. Vogler jakaa tarinan kolmeen näytökseen. Ensimmäisessä ja kolmannessa näytöksessä liikutaan tavallisessa maailmassa ja toinen näytös tapahtuu epätavallisessa maailmassa.

Näytösten nimet ovat 1) Entisestä irtautuminen 2a) Seikkailuun tempautuminen 2b) Initaatio 3) Paluu. (Kuva 1.)

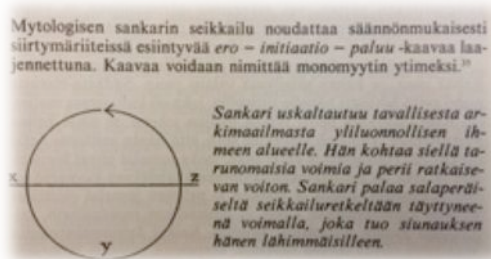
Näiden näytösten aikana sankari käy läpi kaksitoista vaihetta, minkä jälkeen hän on oppinut jotakin ja muuttunut ihmisenä.

Kuva 1. Sankarin matka (Vogler 2007, 188). Suomenokset Nadja Holopainen.

Kuvassa yksi näkyy sankarin toiminta ja tapahtumat ja ne etenevät kuin kellotaulussa. Vogler jakaa tapahtumat neljään sektoriin, mikä selkeyttää rakennetta ja helpottaa lukua. Tarkastelen lähemmin näitä sektoreita luvussa 3.

Koska Voglerin dramaturgia pohjautuu niin vahvasti Campbellin monomyyttiin, haluan seuraavilla kuvilla tarkastella niiden keskinäisiä eroja ja yhteneväisyyksiä. Kuvassa 2 Campbell kuvaa monomyytin ydintä. Yksinkertaistettu monomyytin ydin on hyvin tunnistettava kaava mistä tahansa sadusta tai kertomuksesta. Henkilö irtaantuu entisestä elämästään ja voitettuaan haasteen kasvaa ihmisenä. Juuri sama ajatus on sankarin matka -dramaturgiassa.

Kuva 2. Monomyytin ydin (Campbell 1949, 41).

Varsinainen monomyytti (kuva 3.) sisältää tyypillisiä tapahtumia mytologioista, joissa yliluonnollinen on vahvasti läsnä. Sankari liikkuu myös olemassa olevan maailman ja kuolemanjälkeisen maailman, taivaan ja manalan todellisuuksissa. Pyhyys, kuolemattomuus ja kuolevaisuus ovat suurissa rooleissa. Campbell mainitsee osioiksi mm. valaan vatsa, silpominen, ristiinnaulitseminen ja apoteoosi: jumalaksi korottaminen, ylösnousemus jne. Sankarin matka -dramaturgiassa yliluonnollisen osuus on pienempi ja dramaturgia keskittyy selkeisiin toimintoihin ja niiden jakautumiseen.

Kuva 3. Monomyytti (Campbell 1949, 213).

Hahmotan omaa kokemustani, sankarin matkaani Voglerin osioiden kautta. Pohdin erityisesti, mitä tämän matkan "Paluu eliksiirin kanssa" tarkoittaa. Mitä olen oppinut niin ammatillisessa kuin inhimillisessä mielessä, mitä otan mukaan seuraavalle matkalle?

2.2 Voimaantuminen

Olin törmännyt käsitteeseen ”voimaannuttava taide” monesti toimiessani erilaisten draamaryhmien kanssa, sekä opiskelujeni aikana erilaisissa yhteyksissä. Käsite oli eräänlainen trendi-ilmaisu jota taiteilijat käyttivät hyvin itseriittoisen oloisesti ja naiivistikin. Minua ärsytti ajatus taiteilijasta, joka kohtaa ennalta tuntemattoman ryhmän, syleilee tätä hetken ”taiteellisella työkalupakillaan” ja poistuu sitten henkseleitään paukutellen koska on saanut hetkellisesti voimaautettua ihmisjoukon jonka luo tuskin koskaan palaa ja joka taidehurmoksen hiivuttua tuskin taitelijaa kiinnostaa. Löysin itseni tilanteesta, jossa asetelma oli edellä mainitun kaltainen.

Halusin tarkastella, onnistuinko välttämään tämän henkseleiden paukuttelun, vai lankesinko itsekkin tismalleen samaan ansaan huomaamattani?

Siitonen tutki opettajaopiskelijoita ja heidän voimaantumistaan ammatillisen identiteetin muodostumisen näkökulmasta. Siitosen mukaan voimaantumisessa on kysymys henkilökohtaisesta sisäisen voimantunteen kehittymisestä, joka tapahtuu jonkin tietyn prosessin aikana. (Siitonen 1999, 19.) Vaikka ryhmäni on harrastajatanssiryhmä, eli ala ei ole sama, on tutkimuksessa huomioita jotka sopivat myös tämän ryhmän ja sen toiminnan havainnointiin.

Kehitetyn voimaantumisteorian keskeisenä ajatuksena on se, että voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, eikä voimaa voi antaa toiselle. (Siitonen 1999, 61.)

Voimaantumisen teoriaa on haastavaa hahmottaa ja työstää, koska teorioissa tavallisesti esitetään kausaliteetteja; jotta asia b tapahtuisi, ensin täytyy tapahtua asia a. Voimaantumisen prosessissa suoraa syy - seuraussuhdetta on vaikea osoittaa. Tässä prosessissa keskeistä on henkilökohtaisuus ja abstrakti kokemus, jota voi olla myös vaikea sanoittaa.

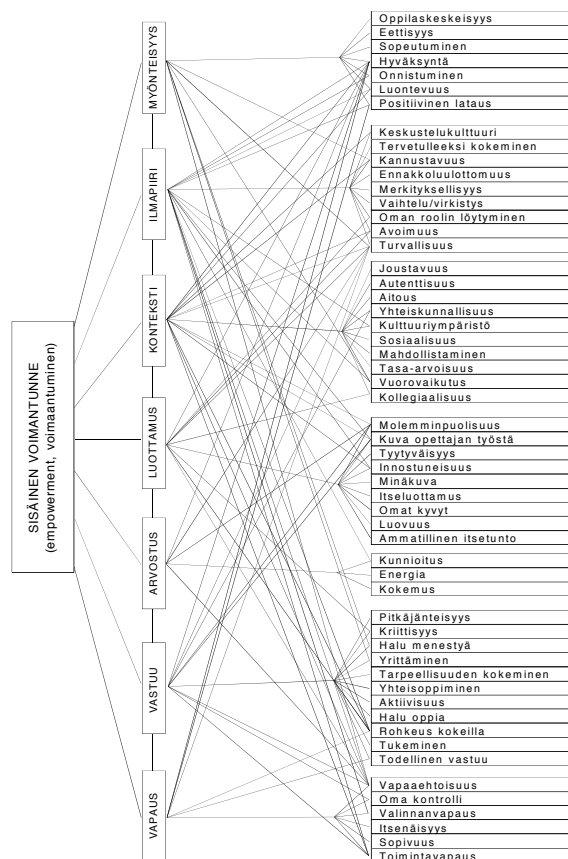
Siitonen luonnehtii voimaantumisen kokemusta seuraavasti:

Sisäinen voimantunne on omia voimavaroja ja vastuullista luovuutta vapauttavaa tunnetta. Sisäisen voimantunteen saavuttaneista heijastuu *myönteisyys* ja positiivinen lataus, joka on yhteydessä hyväksyvään luottamukselliseen *ilmapiiriin* ja *arvostuksen* kokemiseen. (Siitonen 1999, 61.)

Voimaantumisessa on havaittavissa osatekijöitä, joita Siitonen kutsuu kategorioiksi. Kategoriat eivät toteudu tietyssä järjestyksessä, eikä niiden syy-seuraussuhdetta voi

osoittaa, mutta ne ovat osatekijöitä jotka ovat merkityssuhteessa toisiinsa ja joilla on suuri merkitys henkilön sisäisen voimantunteen kasvamisen yhteydessä. Kategorioista Siitonen nostaa olennaisimmiksi vapauteen ja kontekstiin liittyvät kokemukset ja näkemykset. Siitonen toteaa, että parhaimmillaan kaikkien kategorioiden toteutuminen edesauttaa ihmisen voimavarojen kasvua. Jos taas kategorioiden toteutumisessa tapahtuu merkittäviä puutteita, se voi jopa estää sisäisen voimantunteen rakentumista. (Siitonen 1999, 61.)

Kuvasta 4 käy ilmi Siitosen valitsemat merkitykselliset asiat voimaantumisen kannalta. Valitsin kuvan, koska se havainnollistaa erinomaisesti, kuinka vaikeaa on osoittaa selkeää syy- ja seuraussuhdetta; tiettyä polkua, mikä johtaa mihinkin.

Kuva 4. Voimaantumisen kategoriat (Siitonen 1999, 62).

2.3 Haastattelut

Käsittelen ryhmän voimaantumisen kokemusta haastattevastausten kautta. Haastattelin Olennainen -revyyä esiintyjä sähköpostitse kolme kuukautta projektin päättymisen jälkeen. Haastateltavia oli 11, joista 8 vastasi. Haastattelukysymykset käsittelivät voimaantumisen tunteita yhteisen projektin aikana ja sen jälkeen. Pyysin myös pohtimaan vastausta sekä henkilökohtaisesta, että ryhmän näkökulmasta.

Lähetin haastateltaville seuraavat kysymykset:

Voimaantuminen taideprosessin kautta:
 Mitä voimaantuminen tarkoitti sinulle?
 Miten se ilmeni ryhmässä Sinun mielestäsi?
 Miten arvioisit, onko voimaantumisen ilmiötä jäljellä
 Itselläsi?
 Ryhmällä?

Kokemukseni ryhmän kyvystä tuottaa tekstiä ohjasi minua mahdollisimman yksinkertaisiin kysymyksiin. Muodostin haastattelukysymykset mahdollisimman selkeiksi, jotta vastaukset liittyisivät varmasti aiheeseen. Yksi ryhmän jäsen ei pystynyt tuottamaan kirjallista vastausta, mutta hän suostui vastaamaan haastattelukysymyksiin puhelimitse. Siksi joissain haastatteluvastauksissa käytetään Pohjois-Kymenlaakson murretta yleiskielen sijaan. Käsittelen haastatteluvastauksia luvussa 3 ja vertaan niitä Siitosen esittelemiä voimaantumisen kategorioihin. (Siitonen 1999, 62.)

Valitsin sähköpostihaastattelun koska tiesin tässä vaiheessa ketkä ryhmässä saivat puhua, kenen ideoita kuunneltiin ja kenen ei. Silloin ryhmähaastattelu ei olisi palvellut tarkoitusta. Yksilöllinen haastattelu oli perusteltua myös siksi, että aiheena oli ensisijaisesti henkilökohtainen kokemus. Halusin, ettei vastaukseksi jäisi pelkästään ensimmäinen asia, joka tulee mieleen ja halusin varmistaa, että jokaisella olisi aikaa pohtia kysymyksiä perusteellisesti ennen lähettämistä. Haastatteluvastauksia käytetään nimettömänä, koska osa vastauksista on hyvin henkilökohtaisia, eikä niitä ole tarpeen liittää henkilöön.

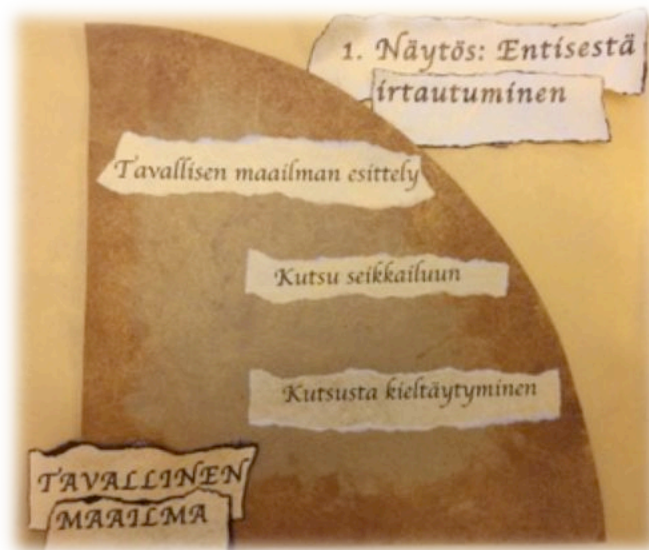
3 Sankarin matka: Häpeästä voimaantumiseen ja takaisin

Luvussa 3 upotan työskentelykokemukseni sankarin matka -dramaturgiaan. Jaan oman tarinani Voglerin esittelemiä näytöksiin, kuvassa 1 esitettyihin sektoreihin. Alalukujen

alussa käyn läpi Voglerin esittämät elokuvarakenteen tapahtumat ja niiden sisällöt sekä vertaan niitä omaan tarinaani. (Voglerin suomennokset Holopainen.)

3.1 Ensimmäinen näytös: Entisestä irtautuminen

Kuvassa 5 esitetään ensimmäisen näytöksen tapahtumat, jotka ovat a) Tavallisen maailman esittely b) Kutsu seikkailuun ja c) Kutsusta kieltäytyminen. Käytän tapahtumia alalukujeni otsikoina.

Kuva 5. Ensimmäinen näytös: Entisestä irtautuminen (Vogler 2007, 188). Suomennokset Nadja Holopainen.

3.1.1 Tavallisen maailman esittely – Opiskelijasankarin arki

Tavallisen maailman esittely sisältää elokuvan maailman esittelyn ja ensivaikutelman sankarista. Osiossa ”tavallinen elämä” katsoja saa tietoa vallitsevasta tilanteesta. Tavallisen maailman esittely toimii vertailun pohjana epätavalliseen maailmaan. Tässä osiossa esitellään myös muutoksen tarve, mitä sankarilla tai hänen kansallaan tms. on pelissä. Muutoksen tarve ei saa olla samantekevä, vaan sen tulee olla jotakin merkittävää, esim. kansa näkee nälkää, miten tuho vältetään. (Vogler 2007, 86–97.)

Ennen kuin aloitan varsinaisen työskentelyn kuvauksen, haluan käsitellä työskentelyyn johtanutta aihetta, häpeää, miksi minä olin siitä kiinnostunut ja miten ajauin käsittelemään sitä opiskelujeni yhteydessä.

Minua on aina kiinnostanut kaikennielevä ja läpäisevä häpeä, josta itse olen kärsinyt. Aihe on kiinnostava, koska minun häpeän kokemuksi ovat lapsuudesta saakka olleet häiritsevän voimakkaita. Lapsuuden häpeän hetket liittyivät arkisiin väärinymmärryksiin, jotka ovat hyvin tavallisia kenelle tahansa.

Silti saatoinkin kokea ns. flashbackejä, yhtäkkisiä välyksenomaisia muistikuvia vielä aikuisena jostakin tilanteesta, joka oli ollut lapsuudessa nolo. Tunne ryöpsähti niin valtavana, että riippumatta tilanteesta jossa olin, vatsalihakset jännittyivät, pulssi nousi ja kiroilin ääneen kehoni ollessa täysin jännittynyt. Näin saattoi käydä kaupan kassajonossa, bussipysäkillä tai missä tahansa. Lapsuuden jälkeen häpeän kokemukset alkoivat liittyä enemmän abstrakteihin asioihin, ennako-oletuksiin ja asetuksiin: naisen ruumiiseen, paineisiin olla jotakin, mitä ei voi saavuttaa.

Vähitellen huomasin, etten ollut yksin. Törmäsin toistuvasti häpeää käsitteleviin artikkeleihin ja keskusteluohjelmiin vaikken millään muotoa hakenut tietoa aiheesta. Koin, että sekä yleinen että yksityinen keskustelu häpeästä liittyi todella usein tavalla tai toisella naisen kehoon. Keskustelussa nousi esiin paljon konkreettisia asioita, mutta jokin tunteisiin liittyvä taso jäi niissä vaivaamaan, jokin mistä ei saanut kiinni, mutta jonka olemassaolon aistin aina.

Muistan ensimmäisen opiskeluvuoden aivan ensimmäisessä tutortapaamisessa puhuneeni siitä, että haluaisin taiteellisena lopputyönäni tutkia tätä naisen ruumiin häpeää ja kenties liittää työskentelyyn työpajasarjan jonkin ryhmän kanssa, jota aihe myös kiinnostaisi, ja ehkä tutkia, millä tavalla soveltavan taiteen keinot voisivat olla hyödyksi, vai voivatko ollenkaan. Tämä oli syksyn 2012 haaveilua, jonka jätin takaraivoon kypsymään.

Kolmantena opiskeluvuonna syksyllä 2014 tutkivan kirjoittamisen kurssilla halusin palata tähän häpeä-aiheeseen ja halusin tehdä esseen, jossa käytän haastattelumenetelmää. Muistin, että tunnen Kouvolasta erään naisen, joka on perustanut Cougars (Puumat) -nimisen burleskihenkinen naistenssiryhmän, jonka pääsyvaatimus ryhmään on joko ikä tai koko 40. Ajattelin, että tällä ryhmällä on taatusti materiaalia kehollisista kokemuksista, joista haastatella sen jäseniä.

Tässä tarinassa sankari on taideopiskelija. Hän elää maailmassa, jossa abstrahointi, innovointi, improvisaatio ja dialogi toiseudesta on jokapäiväistä. Hän toteuttaa arkeaan

ja opiskeluaan sekä etsii ratkaisua koulutehtävään ja haastattelee tanssivaa naista kurssitehtävää varten. Hänellä on aihe, kehon häpeä ja tanssin vaikutus siihen. Hänellä on tarve kehittyä ammatillisesti ja suorittaa tehtävät mahdollisimman työelämälähtöisesti ja järkevästi.

3.1.2 Kutsu seikkailuun – Haastattelusta esityksen valmistukseen

Kutsu seikkailuun on sysäys toimintaan, laukaisija tai houkutus. Sankarilla on usein hankaluuksia erottaa, onko sanansaattaja ystävä vai vihollinen. Kutsu voi olla myös vaihtoehtojen loppuminen tai rakkaan ihmisen kidnappaus. (Vogler 2007, 99–105.)

Otin yhteyttä ryhmän perustajaan ja sovimme tapaamisen. Keskustelimme pitkään ja rönsyilevästi, jonka lopputuloksena olikin se, että haastattelu voidaan toki tehdä, mutta varsinainen yhteistyömme tulee olemaan ”jokin ihan mieletön speaktaakkeli, jossa käsitellään rohkeasti kaikkia aiheita, mikään ei saa olla tabu.” Sovimme siis, että teen taiteellisen lopputyöni tämän ryhmän kanssa ja että käyn tapaamassa ryhmää marraskuussa 2014, esittelen ideani ryhmälle ja tammikuussa 2015 aloitamme yhteistyön, jonka lopputuloksena on koko illan monitaiteellinen esitys.

Työskentelyn lähtökohta oli häpeä ja sen erilaiset ilmenemismuodot.

Sankariopiskelijan kutsu seikkailuun on houkutus, haaste, jonka haastateltava tanssija heittää sankarin eteen. Haastattelu hylätään, ja lumipallo kasvaa hetkessä megaluokan speaktaakkelin suunnitteluksi. Maailmat törmäävät kun sankariopiskelija kohtaa ryhmän. Työ aloitetaan, eikä entiseen ole enää paluuta. Jäsennän työpäiväkirjassani ajatuksia ryhmäläisten sitoutumisesta.

Tapasin Cougarsit ensimmäistä kertaa, osa innostui esityksen valmistamisesta, mutta osa ei ymmärtänyt, miksi tämän tanssiryhmän pitäisikin nyt yhtäkkiä olla jotakin muuta. Tajusin, että sitoutuminen projektiin tulee olemaan hyvin vaihtelevaa ja pyrin suunnitelmissani siihen, että tämä kuuluu sitten tämän produktion ominaisuuksiin. (Ote työpäiväkirjasta marraskuu 2014)

Jos katsoisin tarinaa elokuvana, tämä olisi hetki, jossa katsoja huudahtaa: ”Älä avaa sitä ovea, katso taaksesi!” Ajattelin, että työskentelymalli voidaan rakentaa niin, että vastuuta jaetaan siten, että kukaan ei kuormitu liikaa, ja että esitykseen voi olla osallisena pienelläkin henkilökohtaisella panoksella.

Kun ohjaaja, teatteri-ilmaisunohjaajaopiskelija ja kokenut teatterintekijä ja joukko täysin erilaisia ja eritaustaisia kouvolaalaisia tanssinharrastajia eivät yksikertaisesti puhu samaa kieltä ja jaa käsitystä siitä, mitä esityksen valmistaminen käytännössä tarkoittaa, väärinkäsityksiä ja vaikeuksia on väistämättä tulossa.

Se, mikä on minulle itsestään selvää, oli aivan vierasta näille ihmisille.

3.1.3 Ryhmä

Prosessiin osallistui Cougars- tanssiryhmä, johon kuului sillä hetkellä 11 naista, joiden ikä vaihteli 35 ja noin 55 vuoden välillä. Tanssityyli on burleskihenkinen showtanssi.

Ryhmä oli syksyllä 2013 toiminut yhdessä jo kahden vuoden ajan, jona he olivat esiintyneet jo suhteellisen paljon keikkaillen erilaisissa tilaisuuksissa.

Ryhmän perusasetelma oli erikoinen ja ainutlaatuinen Kouvolan alueella. Toiminta, jossa aikuinen keski-ikäinen nainen, monenkokoinen ja –muotoinen vartalo tanssii sensuellisesti, antaa ruumiinsa katseltavaksi oli uutta ja vierasta. Kukaan naisista ei ole esittävän taiteen ammattilainen, vaan jokaisen arkiminä on jotakin muuta kuin työkseen esiintyvä henkilö. Toiminnan alkusysäyksenä oli tanssin kautta arvostaa ja iloita aikuisista, monenlaisista vartaloista ja vastustaa pelkän nuoruuden, hoikkuuden ja yhdenlaisen naisvartalon ihannoitua. Hyvin tärkeä osa ryhmän halua toimia oli näyttää itselle ja muille, että tanssin ilo ja itsensä hyväksyminen ja arvostaminen kuuluu kaikille, myös vanhemmille naisille.

Kuva 6. Naiset Kuva Muusa Kaukorinne

Ryhmä sai alussa positiivisen palautteen lisäksi kritiikkiä, joka minusta tuntui uskomattoman vanhanaikaiselta, mutta todellisuus oli, että heidän ulkonäköään arvosteltiin ja he saivat epäsuoria kommentteja siitä, ettei tuollainen toiminta ole sopivaa tuonikäisille, -näköisille, perheellisille naisille. Näitä kommentteja olivat antaneet samanikäiset kouvolaalaiset naiset.

Perustoiminnan emansipatorinen kulma toteuttaa itseään toimi toisaalta vahvuutena, toisaalta heikkoutena. Emansipaatio oli jonkinlainen yhteinen abstrakti halu, mutta itsensä, ruumiin ja henkilön asettaminen katseltavaksi on äärimmäisen herkkää toimintaa, joka altistaa konflikteille. Jos vapaaehtoisesti lähtee mukaan toimintaan, jossa toivoo ylittävänsä itsensä, saavansa iloa ja onnistumisen kokemuksia, voi negatiivinen, suoraan henkilöön kohdistuva palaute helposti aiheuttaa pahaa mieltä, epäonnistumisen kokemusta ja epäluottamusta ryhmään ja sen toimintaan. Nämä voivat purkautua monenlaisina konflikteina, usein riitoina ja väärinymmärryksinä ja turhautumisina.

Siitonen mainitsee yhtenä voimaantumisen kategoriana kontekstin. Sen alakategorioita ovat mm. kulttuuriympäristö, yhteiskunnallisuus ja tasa-arvo. (Siitonen 1999, 62.)

Kulttuuriympäristön ja yhteiskunnallisuuden merkitykset ovat kiinnostavia. Ryhmä on aikuisten naisten tanssiryhmä, joka valmistaa esityksiä, joissa on heidän sanojensa mukaan ”ronski meininki”. Minun mielestäni esitykset olivat leikkisiä ja hauskoja, mutta en nähnyt niissä mitään varsinaisesti ronskia. Tässä ilmapiiri selkeästi vaikuttaa mielikuvaan siitä, mikä on ronskia. Kouvolaalaiselle perheenäidille jo pelkästään korsetin pukeminen julkisesti on sitä, kun taas minä en näe korsetissa mitään muuta kuin roolivaatteen, johon toki latautuu erilaisia ennakkoojatuksia, mutta minulle ronski tarkoittaa jotakin tekoa, jossa todella koetellaan hyvän maun rajoja.

Tämä ”ronskius” oli asia, johon suhtautuminen oli ristiriitaista. Ryhmän oma kulttuuriympäristö ei vielä ollut vakiintunut, vaan haki paikkaansa.

Kyseessä oli vahvasti emansipaatiota kaipaava ja sitä itselleen järjestävä ryhmä.

Se haastoi perinteisiä yhteiskunnallisia ja sosiaalisia malleja. Tällä oli sekä myönteisiä että kielteisiä puolia: mm. ryhmän ainutlaatuisuus ja ”olemme vahvoja yhdessä” – ajatus yhdisti ja voimisti ryhmää, mutta toisaalta kova paine ulkopuolelta heikensi heitä yksilöinä. Kouvola on pieni kaupunki, jossa kaikki tuntevat toisensa jotain kautta.

Ryhmässä kysyttiin jatkuvasti eri tavoilla ”saanko olla tällainen? Uskallanko toteuttaa itseäni tällaisella tanssilla, kun joku tuomitsee minut kuitenkin...”

Asiasta ei puhuttu, mutta se aiheutti jännitteitä ja ristiriitoja siitä, mikä on sallittua, mikä ei.

Ryhmässä oli kiinnostavia piirteitä, jotka toisaalta vahvistivat tunnetta siitä, että ryhmä toimii jo todella hyvin ja toisaalta piirteitä, jotka viittasivat siihen, ettei ryhmä sittenkään ollut täysin toimintakykyinen.

Työskentelyn alussa ryhmän toiminta näytti demokraattiselta ja tasa-arvoiselta, mutta joissain tilanteissa se ei sitä ollutkaan, esimerkiksi ideointitilanteissa oli selkeää, ketkä ryhmän vahvat jäsenet ovat, ketkä toivat itseään esille ja ketkä vaiennettiin ja ketkä vaikenivat omasta valinnastaan. Toisten ideat hyväksyttiin helpommin kuin toisten. Lisäksi päätöksentekotilanteissa huomasin, että toisinaan demokratia lakkasi olemasta ja yksi henkilö päätti miten toimitaan.

Ryhmä oli jollain tavalla vielä villi, säännöt ja normit puuttuivat. Tämä edesauttoi vääriymmärryksiä ja riitelyä, joka ei edistänyt voimaantumista ryhmän sisällä, vaan esti sitä.

Koska ryhmä oli toiminut jo kaksi vuotta yhdessä, oletin, että ryhmäytymisen vaiheet oli jo käyty läpi. Tässä viitataan Bruce Tuckmannin teoriaan ryhmän vaiheiden kehittymisestä. Tuckmann (1938-2016) erotteli jokaisen ryhmän muodostumisen vaiheeseen tapahtumia, joita tarkastellaan kolmesta eri näkökulmasta: tunteiden, ryhmäkäyttäytymisen ja ryhmän tehtävien näkökulmasta. Vaiheita on viisi, forming, storming, norming, performing ja adjourning. (Tuckmann Kopakkalan 1999, 48–51 mukaan.)

Minusta ryhmäni näytti siltä, että se ei ollut päässyt storming- vaiheesta eteenpäin. Ryhmän muodostumisen vaiheessa storming eritellään paljon tunteisiin liittyviä ilmiöitä:

Konfliktitilanteita on paljon ja vaiheelle on tyypillistä sisäinen taistelu ja vetäjän tai saadun tehtävän vastustaminen. Tyytymättömyys ja pettymys ryhmää kohtaan ovat yleisiä. – – Ryhmän jäsenet testaavat toisiaan ja ohjaajaa, eikä erimielisyyksiä pelätä. (Tuckmann Kopakkalan 1999, 49–50 mukaan.)

Minun kokemukseni oli, että tällaista testaamista tapahtui. Vaikka ryhmällä oli määritellyt roolit, ne olivat näennäisiä tai syntyneet luonnottomasti, koska jonkinlaista valtataistelua tai epäselvyyttä hierarkiasta ilmeni. Lisäksi huomasin, että jos yksi ihminen ottaa itselleen useamman roolin ryhmässä, se hankaloittaa toteutusta. Jäsen

ei pysty sisäistämään molempia valitsemiaan ryhmän rooleja, jolloin yhdenkään toteuttaminen ei onnistu.

Tällaisen ryhmän kanssa aloitin työskentelyn. Olin tilanteessa, jossa taitelija saapuu ryhmän luo valmiina käyttämään taiteellisia työkalujaan ja valmistamaan näin ainutlaatuisen ja ryhmän näköisen esityksen. Olin juuri siinä asetelmassa, jonka itse olin nähnyt ärsyttävänä ja ylimielisenä henkseleiden paukutteluna.

Innostuin silti tilanteesta, koska saatoin pitää tätä ärsytystä positiivisena kannustimena tutkia, miten minä tulen toimimaan suhteessa omaan mielikuvaani ärsyttävästä taitelijasta, miten ryhmä sitoutuu ennalta tuntemattomaan prosessiin ja ennen kaikkea, millaisen esityksen saamme yhdessä aikaiseksi.

Opiskelijasankari uhkuu tarmoa. Hän näkee edessään vain mahdollisuuksia toteuttaa ainutlaatuinen taide-elämys. Hänen taiteellinen työkalupakkinsa suorastaan pullistelee harjoitteista ja tekniikoista, joita hän aikoo soveltaa ryhmätyöskentelyssä.

3.1.4 Kutsusta kieltäytyminen - Draamaprosessiin heittäytyminen

Tämä pysähdys dramaturgiassa on tapa kertoa yleisölle, että kutsun vastaanottaminen on todella merkittävä ja pakottaa sankarin punnitsemaan uskaltaako hän riskeerata kaiken. On myös sankareita, jotka eivät epäröi lainkaan, vaan syöksyvät suin päin seikkailuun. (Vogler 2007, 107–111.)

Opiskelijasankari ei epäröi vaan on tyhmänrohkea ja naiivi. Hän jatkaa työskentelyä hyvässä uskossa ja ajattelee, että kaikki järjestyy parhain päin. Jossain syvällä sisimmässään hän tuntee, että haasteita tulee olemaan paljon, mutta painaa ne takalalle, eikä anna ajatusten häiritä.

Sovimme, että kevään aikana vedän heille työpajoja, jossa esitysmateriaalia syntyy, ja että sitten lähdemme työstämään sitä yhdessä eteenpäin. Suunnitelma kuulosti hyvältä paperilla, niin kuin aina. Palaute oli positiivista, niin kuin aina. ”Ehdottomasti lisää! Huippua! Tärkeää!...” Aloitus oli hedelmällinen ja innostunut. Keräsin aina kertojen jälkeen palautteen (Kuva 7) ja sain myös suullista palautetta siitä, miten tällainen työskentely antaa uutta ryhtiä ja energiaa koko ryhmälle

Kuva 7. Ryhmän palaute

Tapasin heitä kerran kuussa ja vedin ilmaisu-, käsikirjoitus- ja improvisaatiotyöpajoja. Elin pilvilinnassa siitä, että meillä on sitten syksyllä ruhtinaallisesti aikaa työstää ja muokata syntyynyttä materiaalia ja että syksyllä saamme lisää harjoitusaikaa. Päätimme, ettemme kesän aikana työstä tätä produktiota. (Ote työpäiväkirjasta toukokuu 2015)

Halusin olla loputtoman positiivinen, ja luoda uskoa siihen, että kaikki on mahdollista.

Toisaalta työ oli oikeasti myös todella innostavaa ja osallistujat antoivat siitä hyvää palautetta:

Draamapajat olivat valloittava kokemus, koska niissä huomasimme toistemme vahvuuksia lisää, osasimme jopa heittäytyä ja nauttia ilmaisuvoimastamme. Suuri merkitys oli myös vetäjällä, jonka luotettava ote vahvisti voimavarojamme. Käsikirjoituspajat toivat lyyrikot esiin ryhmästäme. Merkittävää oli myös valitsemamme näkökulma, joka tuli yhteisellä päätöksellä valittua paljon myös vetäjän toimesta, eli naisnäkökulmaa elämisen haasteisiin ja velvollisuuksiin, ihmissuhteet ja ihmisen kasvun tarinat. (Haastattelu osallistuja 1)

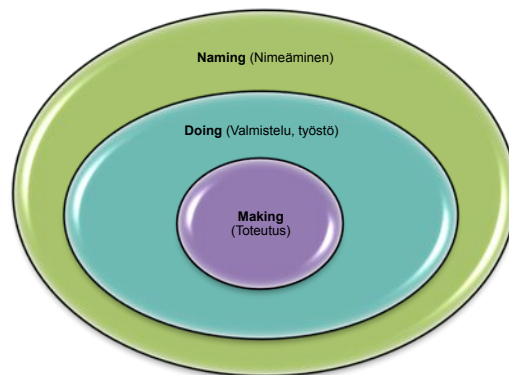
Ryhmässä mahdoton muuttui mahdolliseksi tekoprosessin aikana. (Haastattelu osallistuja 3)

Minä inspiroin heitä ja annoin heidän inspiroida minua. Olin aidosti innoissani työpajojen jälkeen. Tiesin kuitenkin sisimmässäni, ettemme saisi liian kauaksi aikaa jäädä vaiheeseen, jossa kaikki ideat otetaan vastaan, eikä mitään karsita.

Valmistimme esitystä aihe- ja ryhmälähtöisesti ja siinä oli elementtejä sekä perinteisestä että uudesta dramaturgiasta. - Loimme työpajoissamme kokonaisuuksia, jotka saattoivat olla tanssia, monologi, laulu tai liikekollaasi.

Ryhmälähtöinen prosessi eroaa esityksen valmistuksen perinteisestä mallista, jossa kirjailija ja ohjaaja sanelevat, mitä tehdään ja miten. Tässä työskentelymallissa ryhmä itse kiinnostuu aiheesta, kerää materiaalia ja kehittää sitä. Materiaali muokataan dramaturgiaksi, jota käytetään esityksessä. Perinteisessä draaman valmistuksessa ohjaajan rooli on johtajamainen. Hän luo vision siitä, millaisen esityksen haluaa nähdä ja ohjaa tiukasti ryhmää siihen suuntaan, jonka on ennalta päättänyt. Perinteisessä menetelmässä ohjaaja on selkeä auktoriteetti. Ryhmälähtöisesti toimittaessa ohjaajan rooli on enemmän fasilitaattori kuin ”määrääjä”. Ohjaaja laittaa liikkeelle, kannustaa, sujuvoittaa, mutta ei pyri tekemään itse päätöksiä, vaan antaa valtaa ryhmälle.

Toimimme työpajoissa mallin mukaan, jonka Helkamarja Kinnunen esitteli näytelmä materiaalina – kurssilla. Sen nimi on Nested model (kuva 8). Sen avulla selvitin työtapaamme verrattuna perinteiseen näytelmän valmistamiseen.

Kuva 8. Nested model (Näytelmästä materiaaliksi 2014)

Naming (nimeäminen) -vaiheessa nimetään asiat, jotka nyt kiinnostavat ja tarkennetaan niitä. Pohditaan, mikä aiheesta nousee tärkeimmäksi, mikä puoli siinä? Doing (valmistelu, työstö) -vaihe on työskentelyvaihe, jossa aihetta tutkitaan taiteellisin menetelmin. Tutkitaan eri vaihtoehtoja sille, mitä tästä voi tulla, kerätään tietoa eli työstetään, kunnes siirrytään seuraavaan vaiheeseen. Making (toteutus) -vaiheessa valmiista materiaalista syntyy jokin lopputulos, joka sulkee prosessin.

Ensin teimme tehtäviä, jotka houkuttelivat osallistujia kertomaan aiheista, joista he ovat juuri nyt kiinnostuneet. Kuvassa 9 havainnollistan kuva-assosiaatiotehtävää, jossa osallistuja valitsee isosta kuvapinosta itseään puhuttelevan kuvan ja kirjoittaa sitten, mihin aiheeseen valittu kuva liittyy.

Kuva 9. Tehtävä: Valitse kuva ja kirjoita, mistä aiheesta se sinun mielestäsi kertoo

Tehtävä onnistui hyvin siinä mielessä, että materiaalia tuli paljon. Tehtävä myös avasi silmäni siinä mielessä, että tajusin kuinka kuormittavaa työskentely voi olla. Osallistujat kertoivat todella avoimesti tuntojaan. Muistan, että jo tässä vaiheessa itkettiin paljon. Minulle selvisi, että moni ryhmän jäsenistä oli haastavassa elämänvaiheessa, tai kävi läpi jotakin rankkaa kokemusta, joka näkyi työskentelyssä.

Toinen tehtävä oli aihelähtöinen tehtävä, jossa vaihe vaiheelta toteutettiin dramaturgioita kollaasitekniikalla (kuva10). Siinä ideana oli luoda dramaturgisia malleja, saada tietoa minkälainen tarinan kaari osallistujia kiinnostaa ja myös saada tiivistettyä ja ryhmitettyä aiheita, jotka heitä juuri nyt puhutteli. Lohdullisesti kaikista dramaturgioista löytyi samankaltaiset elementit; surusta ymmärrykseen, polusta lohtuun, paineista energiaan, syventymisestä tähden loistoon.

Kuva 10. Viisi kollaasidramaturgiaa

Yksi ryhmälähtöinen tapa valmistaa esitystä on englantilaisen Forced Entertainment -ryhmän metodi good cop, bad cop -viikot, jossa yksi viikko tuotetaan materiaalia ja toisen viikon aikana katsotaan tuotettua materiaalia kriittisin silmin ja tehdään valintoja eli karsitaan turhaa pois ja selkeytetään oleellista. Tätä tehdään niin kauan, kunnes ollaan tyytyväisiä kokonaisuuteen. (Dramaturgiset prosessit 2014.)

Ajattelen, että me jäimme ryhmänä liian pitkäksi aikaa ”hyvä poliisi” -vaiheeseen. Emme tiivistäneet ja selkiyttäneet, vaan tuotimme vain lisää ja lisää materiaalia. Se oli ehdottomasti yksi syy miksi meille tuli syksyllä kiire saada materiaali kokoon ja miksi meille jäi varsinaista harjoitusaikaa niin vähän.

3.1.5 Voimaantuminen vapauden, vastuun ja kontekstin näkökulmasta

Sisäisen voimantunteen saavuttamisessa vapaus ja itsenäisyyden kokeminen ovat prosessin alusta alkaen keskeisessä asemassa (Siitonen 1999, 61). Siitonen puhuu vapaudesta työn näkökulmasta, kuinka ennalta suunniteltua yksilön työ on ja kuinka paljon siihen saa itse vaikuttaa.

Kun opiskelija sai itse valita oppimisympäristön, ja työtavat, joilla sisältöä opetti, oli sillä positiivinen vaikutus sisäisen voimantunteen kasvamiseen. (Siitonen 1999, 64.)

Meidän projektissamme työ oli esityksen valmistaminen ja se, miten teutetaan oli suunnilleen rajatonta. Kaikki oli salltua eikä mikään ollut tabu. Itse asiassa ajattelen, että vähempi vapaus olisi kenties tuonut turvallisuutta, koska konteksti ei ollut tuttu ja se selkeni ryhmälle hyvin hitaasti.

Minulle, taideopiskelijalle, esimerkiksi nested model ja good cop, bad cop -työskentely ovat selkeitä työskentelyn malleja, mutta ryhmälle se oli liian epäselvä toiminnan rakenne. Sankariopiskelijalla oli pitkään väärä käsitys siitä, kuinka hyvin ryhmä ymmärtää teatterin tekemisen prosessin.

Monen osallistujan haastatteluvastauksissa käsiteltiin vapautta ja vastuuta toisaalta luottamuksen osoituksena, mutta toisaalta myös stressiä aiheuttavana asetelmana.

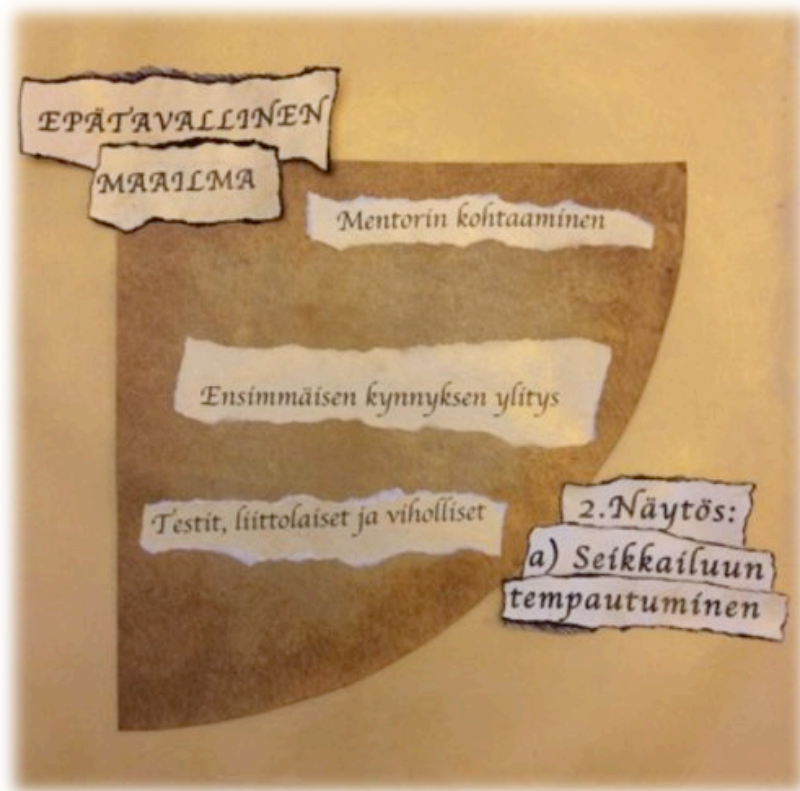
...kun ei ollu koskaan ollu... Haastava, mielenkiintoinen, mutta aika rankkaki kokemus, kun pelkäs koko ajan, et jos mokaa, tai ..otti itelleen liikaa stressiä, vaikka työ yrititte minua tsemptää.
... en ikinä ois voinut kuvitella et mä oisin pystynyt sellaseen.
(Puhelinhaastattelu)

Opiskelijasankari alkaa lähestyä ensimmäistä kynnystä. Epämääräisyys leimaa työskentelyä, eikä opiskelijasankari tee sille mitään. Aikataulujen hajanaisuus ja kaikki sopimatta jätetyt asiat aiheuttavat toistuvasti ongelmia. Tämä liittyy opiskelijasankarin omaan persoonaan ja konfliktin välttelemiseen. Hän aiheuttaa pienten konfliktien välttelyllä lopulta isompia konflikteja ja stressiä. Ongelman siirtämisellä vaikeudet vain kasvavat isommaksi.

Tajusin kyllä jo silloin hetkittäin, että loputon jousto ja positiivinen ajattelu syntyi myös pelosta. Pelkäsinkin sitä, että jos rupean vaatimaan liikaa, ihmiset jättävät työn kesken. Heitähän ei sitonut tähän oikeastaan mikään, joten minun strategiani oli luoda hyvää fiilistä ja sillä ylläpitää ryhmän kiinnostusta ja innostusta. Jokin puute itsetunnossa tuollaista ehkä synnyttää, koska tiesinhän, että he olivat aiheesta ja työskentelytavasta todella kiinnostuneita ja sitoutuneita siksi, että heille oli tärkeää saada sanoa jotakin, ei siksi, että minä olen kiva ja innostava ohjaaja.

3.2 Toinen näytös: a) Seikkailuun tempautuminen

Tässä luvussa käyn läpi työskentelyn etenemistä ja yhdistän oman tarinani tapahtumia dramaturgiseen sektoriin toinen näytös a) seikkailuun tempautuminen. Se sisältää tapahtumat mentorin kohtaaminen, ensimmäisen kynnyksen ylitys ja testit, liittolaiset ja viholliset.

Kuva 11. Toinen näytös: a) Seikkailuun tempautuminen (Vogler 2007, 188).
Suomennokset Nadja Holopainen.

3.2.1 Mentorin kohtaaminen

Mentori on tarinassa usein vanha viisas mies tai nainen, mutta se voi esiintyä lähes missä tahansa muussa muodossa. Mentorin tehtävä tarinassa on muistuttaa katsojaa, että meidän kaikkien on opittava elämästä joltakulta tai jostakin. Mentorin arkkityyppi on vauhdittamassa tarinaa lahjoin, rohkaisuin, viisauksin ja opastaen. (Vogler 2007, 119–123.)

Opiskelijasankarin näennäinen mentori on tietenkin ohjaava opettaja, mutta kuten edellä mainittiin, tämä sankari on naiivi ja tyhmänrohkea, eikä koe tarvitsevansa mentoria. Tämä ilmenee niin, ettei hän häiritse (mukamas) kiireistä opettajaa, eikä käytä kaikkia työnohjaustunteja, jotka hänelle oikeastaan kuuluvat. Työn edetessä sankari saa kuitenkin rinnalleen kumppanin, joka auttaa, kannattelee ja kysyy oikeita kysymyksiä. Tämä mentori on opiskelijasankarin aviomies. Opiskelijasankarin asettamat jaottelut henkilökohtaisiin ja työhön liittyviin asioihin ovat kyseenalaisia. Hän ei mieti, onko oman aviomiehen mukaan vetäminen järkevää, ja todella välttämätöntä. Hän ei myöskään ota huomioon sitä, että osallistuminen voi olla miehelle kuormittavaa.

3.2.2 Ensimmäisen kynnyksen ylitys – Realiteetit paljastuvat

Ensimmäinen kynnys tarkoittaa sankarin edessä odottavaa kynnyksen vartijaa. Tässä kohtaa sankarin täytyy keksiä keino päästä esteestä läpi. Usein kynnyksen vartijoiden uhka ei ole todellista, toisinaan ratkaisu on tunnustaa esteen olemassaolo. Toisinaan kynnyksen vartijasta voi saada liittolaisen koko seikkailun ajaksi. (Vogler 2007, 128–131.)

Tämä on vaihe, jossa opiskelijasankari on kynnyksen edessä ja realiteetit paljastuvat: aikataulut, harjoitustilojen olemattomuus, budjetti ja varsinainen sitoutumisen määrä tai sen puute tulee todelliseksi. Sankarin on tunnustettava että oli ollut naiivi ja tyhmänrohkea.

Tapasimme ryhmän kanssa elokuun alussa ja yhdessä totesimme, että aikataulu tulee olemaan tiukka. Vasta tässä vaiheessa tajusin myös, että yksi suuri haaste on harjoitustilan saaminen. Tämä ryhmähän joutui maksamaan joka ikisestä tunnista, jolloin tanssisalia tai muuta tilaa käytetään. Todellisuus siitä, että suurin osa ryhmästä kuvitteli, että harjoittelemme kerran viikossa ja että tunnin esitys syntyy sillä treenimäärällä iski minuun aikamoisella voimalla. Tajusin, että olemme tosiaan puhuneet ihan eri asioista ja että tavoitteemme ovat hyvin kaukana toisistaan. Joka tapauksessa sovimme käsikirjoituspajoista ja dramaturgian rakentamisesta sekä harjoitusaikataulusta ja aloimme edetä taiteellisessa työskentelyssä. Ensi-iltaan oli kolme kuukautta. (Ote työpäiväkirjasta syyskuu 2015)

Kynnys on pakko yrittää ylittää. Se onnistuu vain hyväksymällä tosiasiat ja tekemällä toimintasuunnitelma.

3.2.3 Testit, liittolaiset ja viholliset – Työskentelymalli, roolit ja ilmapiiri

Testit, liittolaiset ja viholliset -vaiheessa seikkailu syventyy. Epätavallinen maailma tarkentuu, siinä on erilainen tuntu, rytmi, eri prioriteetit, arvot ja eri säännöt.

Sankarin suorittaessa pieniä tehtäviä hänelle selkiytyy ketkä ovat liittolaisia ja ketkä vihollisia. (Vogler 2007, 136.)

Tämä kuvaa opiskelijasankarin syksyn työskentelyä. Muutos on havaittavissa tunnelmassa, hän on oppinut takaiskustaan, nyt hän ei enää elä lapsellisessa pilvilinnassa, vaan vaatii tulosta.

Työn eteneminen oli aaltomaista. Järjestimme useita ns. olkkaritreenejä, eli olimme jonkun puuman kotona ja kehitimme pienryhmissä materiaalia siellä. Työstimme pienryhmissä, koottiin yhteen ja hiottiin suuntaa ja käytimme metodina postit-lappu –dramaturgiaa.

Nämä olivat tosi hedelmällisiä treenikertoja ja silloin tuntui, että etenimme paljon. Näitä kertoja vain olisi pitänyt olla useita jo keväällä ja kesällä, jotta työstettävää materiaalia olisi ollut enemmän ja olisimme päässeet vain harjoittelemaan kohtauksia ja kokoamaan esitystä aiemmin. (Ote työpäiväkirjasta lokakuu 2015)

Tässä työskentelyvaiheessa sankarin liittolaisiksi muodostuvat hänen miehensä ja tanssikoreografi, joilla molemmilla on paljon kokemusta ja ammattitaitoa esitysten tekemisestä. Lisäksi sankari oppii epätavallisen maailman sääntöjä siinä, ketkä haastavat riitaa, ketkä sovittelevat, ketkä ovat tehokkaita hoitamaan asioita ja kuka vetäytyy konfliktien yllättäessä. Ryhmän toiminnassa on viitteitä siitä, että ryhmä olisi siirtymässä ryhmän muodostumisen seuraavaan vaiheeseen, norming - sopimisvaiheeseen. (Kopakkala 1999, 50)

Ryhmän roolit ovat selkeät ja hyväksytyt, pelisäännöt muotoutuvat ja pyritään yhteistoimintaan. Tosin tunnistan myös vaiheesta seuraavat Kopakkalan mainitsemat piirteet:

Toimintailmapiiri vaikuttaa usein vapautuneelta, mutta avoimuus voi kuitenkin olla näennäistä. Tässä vakiintumisvaiheessa tingitään yksilöllisyydestä. Siksi monet pyrkivätkin suojautumaan kehittämällä puolustusmekanismeja eli käyttämällä itselleen tyypillisiä viestintätyylejä. Esiin nousee jäsenten pyrkimys vaikuttaa ryhmän toimintaan omien tavoitteidensa mukaan ja suojautua vaarallisilta sosiaalisilta tilanteilta. (Kopakkala 1999, 50.)

Tämä Kopakkalan mainitsemat puolustusmekanismit näkyivät esimerkiksi niin, että joku kieltäytyi kirjoittamisesta ehdottomasti, koska ilmoitti sen olevan niin huonoa. Hän pelkäsi arvostelua niin paljon, ettei edes yrittänyt. Toisista tiesin kirjoitustehtävien

perusteella, että heillä oli paljon ajatuksia ja hyviä ehdotuksia esitykseen, mutta huomasin, että keskustelutilanteissa he eivät osallistuneet.

Tuckmannin tapaan myös Siitonen mainitsee oman roolin löytämisen merkityksellisyyden. Siitonen sijoittaa sen ilmapiiri-kategorian alakategoriaksi.

Väitän, että ilmapiiri -kategoria oli meillä merkityksellisempi kuin vapaus, joka Siitosen ryhmällä oli olennaisin kategoria.

Mielestäni roolin löytyminen on tässä toiminnassa erittäin tärkeää, koska se vaikuttaa sitoutumiseen merkittävästi, joka taas on elinehto produktion onnistumiselle. On ehdottoman tarpeellista miettiä minkälainen osallistuja minä tässä prosessissa olen, aktiivinen ehdottaja, perässä vedettävä jne., ja toisaalta myös tiedostaa, että roolia voi tarpeen tullen muuttaa. Toisaalta tärkeää on myös konkreettinen roolihahmo esityksessä.

Yksi haastateltava ei vastannut lainkaan kysymyksiin eikä selkeästi ollut voimaantunut prosessissa vaan kertoi voimaantuvansa ”fyysistä tietä”, mutta hänelle esitettävän roolin fyysisyys oli hänelle ollut merkityksellistä.

Koska olin mukana kohtauksessa, joka sisälsi fyysistä toimintaa (taisteluk.), niin sikäli katson olleeni juuri oikeassa paikassa. (Haastattelu)

Yleinen kokemus oli, että tekijät saivat esittää juuri sellaista roolia mistä itse olivat kiinnostuneita ja se motivoi eteenpäin. Em. haastateltavan rooli oli mainostava nainen, joka esitteli erilaisia kauneus- ja terveystuotteita. Kohtauksen lopussa tämä joutui koreografioituun taisteluun ainutlaatuisesta tuotteesta kanssamainostajan kanssa.

Tanssiryhmään kuuluminen oli osallistujien harrastus. Kun ihminen tekee jotakin harrastuksena, silloin tekemisen ensisijainen tarkoitus ja määränpää on ilon tuottaminen itselle. Silloin ilmapiiri on tärkeässä osassa toiminnan kannalta. Useissa haastatteluvastauksissa on havaittavissa lähes kaikkien ilmapiirin alakategorioitten läsnäolo.

Kyllä miä koin, et oli tällain ryhmähenki. (Puhelinhaastattelu)

Ajattelen, että harrastajaryhmässä tulee olla haastatellun mainitsemaa ryhmähenkeä, jonkinlaista hyvää tahtoa jäsenten kesken, yhteisymmärrys siitä, että taito ja

suorittaminen ei ole ensisijaista, vaan yhteisen ilon luominen. Lisäksi uusi tilanne, draaman kokeileminen oli selkeästi virkistävää vaihtelua.

Minusta koko ryhmässä kasvoi valtava yhteishenki syksyn aikana, sillä kaikki yrittivät parhaansa ja antoivat itsestään henkilökohtaisiakin asioita ja tunnetiloja koko ryhmän käyttöön. Flow-tunne kasvoi esityksen lähestyessä vaikka törmäsimmekin loppuvaiheessa hyvin vaikeaan tapahtumasarjaan, mikä vaikutti meihin valtavasti aivan loppumetreillä. Onneksi tämäkin käännettiin ryhmän voitoksi ja sillä saatiin entisestään ryhmän yhtenäisyyttä kasvatettua ja vahvistettua. (Haastattelu)

Minusta aiemmin mainitsemani ryhmän roolien löytyminen vaikutti positiivisesti työrauhaan, joka loi turvallisuuden tunnetta.

Avoimuus oli mielestäni ehdotonta projektin onnistumisen kannalta, mutta huomasin myös, että jonkinlaiset rajat avoimuuteen liittyen olisivat olleet hyväksi. Liika avoimuus saattoi toisinaan kuormittaa ryhmää, joskus henkilökohtaiset tarinat olivat hyvin raskaita ja välillä tuntui, että niiden läpikäyminen söi paljon tilaa ja energiaa. Toisaalta jos avoimuutta olisi käynyt rajoittamaan, se olisi voinut olla vahingollista taiteellisen sisällön tuottamiselle, keskustelulle ja luontevalla osallistumisella.

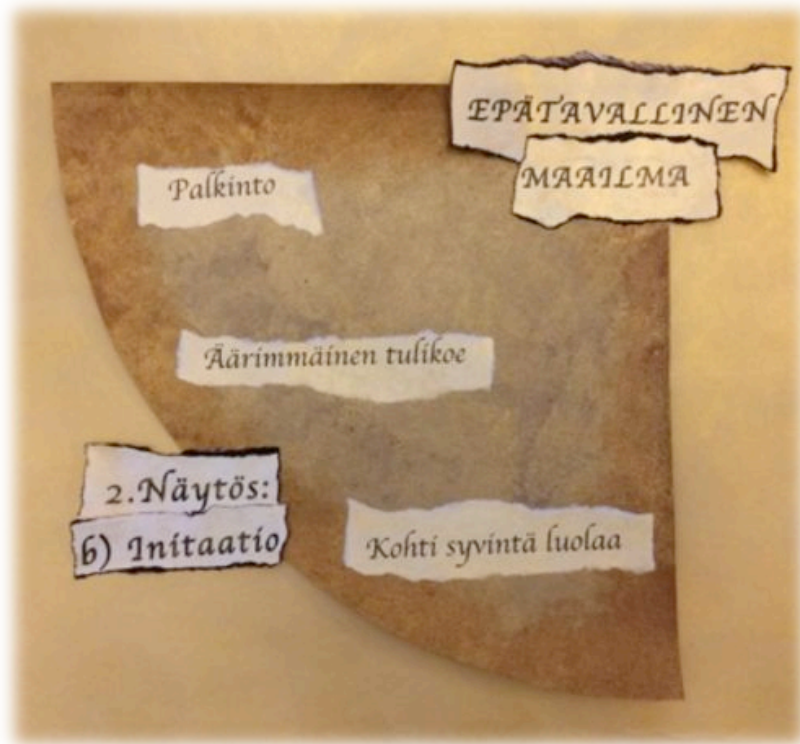
Lisäksi pohdin avoimuuteen, keskustelukulttuuriin ja ryhmän pelisääntöihin liittyen kielenkäyttöä. Millaista kieltä käytetään ja missä ”läpänheiton” raja menee?

Voiko avoimuuden nimissä sanoa toiselle ihan mitä vain? Voiko yksi ihminen päättää: tällainen meidän kulttuuri on, mä voin sanoa sulle rumasti, koska tää nyt vaan on tällanen ryhmä? Minusta avoimuuteen liittyy vastuuta. Ajattelen, että avoimuus on arvo joka vaikuttaa rakentavasti ja vie eteenpäin, mutta jos sitä käytetään väärin, se pysäyttää ja luo epäluottamusta väärinkäyttäjiä kohtaan. Siitosen mukaan epäluottamus johtaa väistämättä avoimuuden vähenemiseen, joka taas estää voimaantumista. (Siitonen 1999, 61).

Opiskelijasankarin vihollisiksi (toki tahattomasti ja tiedostamattaan) muodostuivat kaikista kokemattomimmat jäsenet työryhmässä. Tässä vaiheessa tanssiryhmän ja ohjaajan lisäksi työryhmään kuului, koreografi, äänitekniikasta vastaava, tuottaja ja markkinoinnin ilmeestä vastaava graafinen suunnittelija. Aivan lopussa mukaan tuli esityksen valotekniikasta vastaava henkilö. Sama kulttuuriympäristöjen törmäys toistuu. Puhumme eri asioista eri nimillä emmekä ymmärrä toisiamme. Opiskelijasankari tosin kokee, että hänen ilmaisussaan ei ole mitään vikaa, vaan että muut eivät vain ymmärrä häntä, koska ovat niin kokemattomia.

3.3 Toinen näytös: b) Initaatio

Tässä luvussa käyn läpi viimeistä harjoituskuukautta, sen valmistumista ja toteutumista ja yhdistän tapahtumia Vogelrin dramaturgiseen sektoriin toinen näytös: b) initaatio. Se sisältää tapahtumat kohti syvintä luolaa, äärimmäinen tulikoe ja palkinto (kuva 12).

Kuva 12. Toinen näytös: b) Initaatio (Vogler 2007, 188). Suomennokset Nadja Holopainen.

3.3.1 Kohti syvintä luolaa

Sankari valmistautuu huolellisesti koitokseen, mutta kohtaa tässäkin pieniä esteitä, jotka on ratkottava eri strategioin. Tässä vaiheessa panoksia nostetaan. Se usein vaihe, jossa on kyse elämästä ja kuolemasta. (Vogler 2007, 146–153.)

Tämä osa kuvaa viimeistä kuukautta ennen ensi-iltaa. Sankarin eteen ilmestyi jatkuvasti erilaisia kynnyksiä, josta hänen tulee keplotella yli.

Suurin este/ vihollinen on aikataulu. (Tai niin sankari tässä vaiheessa luulee.)

Kun kyseessä on aikuisten naisten tanssiryhmä, jossa kaikki ovat sydämestään ja sielustaan mukana, on työskentely myös äärimmäisen herkkää ja räjähdysarkaa. Harjoituksissa tuli vastaan monia riitatilanteita, jotka muutaman kerran päättyivät siihen, että joku lähtee ovet paukkuen harjoituksista ja minä jään ihmettelemään, mitä hittoa juuri tapahtui. Enimmäkseen suuttumukset olivat

normaaleja väsymyksen ja turhautumisen aiheuttamia purkauksia, mutta myös todella moni kriiseistä johtui yhden jäsenen yllättävistä vaatimuksista ja siitä, etten taipunut niihin kaikkiin. (Ote työpäiväkirjasta lokakuu 2015)

Tässä kohtaa konfliktin ainekset olivat roolien epäselvyydessä, josta jo aiemmin mainitsin. Toisaalta henkilö halusi olla osa toteuttavaa ryhmää, mutta toisaalta johtava ideoija.

Hänellä oli tapana soitella minulle jatkuvasti ja ehdottaa aina vain uusia ja uusia ideoita. Jossain vaiheessa aloin sanoa, että nyt ei enää kannata lähteä miettimään uusia juttuja, vaan nyt ollaan vaiheessa, jossa pitää keskittyä kokonaisuuteen. Olimme ryhmässä suunnitelleet kohtausta, jossa on äiti ja tytär. Kohtaus käsitteli jostain luopumista lapsen takia. Ajattelin, että hienoa, tämä varmasti järjestyy. Tämän jälkeen henkilö esitti idean uudesta lapsikohtauksesta, jossa käsiteltäisiin ulkonäköpaineita lapsen äitisuhteen kautta. Mielestäni meillä oli jo tähän materiaalia ja sanoin, ettei se ehkä sovi kokonaisuuteen ja puhelu jäi siihen. (Ote työpäiväkirjasta lokakuu 2015)

Sankari sivuuttaa haasteen, koska ajatteli sen olevan loppuun käsitelty, mutta joutuu palaamaan tähän haasteeseen.

Minulla oli kaksi vaihtoehtoa: joko pitää pääni siinä, että dramaturgian kokonaisuus on kaikista tärkein asia, ja että minä en muuta enää tässä vaiheessa yhtään mitään vain sen takia, että tuo ihminen on itse rakentanut tämän ongelman. Toinen vaihtoehto oli miettiä, mihin kohtaan lapsiesiintyjä sopisi ja kirjoittaa jokin osuus lapselle. Tämä vaihtoehto ei sinänsä rikkoisi mitään ja saisin tämän naisen rauhoittumaan. Itse asiassa lapsinäyttelijän kohta löytyikin tosi luontevasti kohtaukseen, jossa käsiteltiin lapsettomuutta ja siitä tuli oikeastaan aika koskettava haavekuva lapsen saamisesta, jota fiktion henkilölle ei koskaan suotu. (Ote työpäiväkirjasta lokakuu 2015)

Sankari ottaa haasteen käsittelyyn ja ratkaisee sen. Hän ei lainkaan huomaa, että suojaavan ohjaajantakin reunat alkavat rispaantua. Yhtä kaikki kynnyksestä on kiivetty yli.

Toinen iso kynnyks, joka sankarin eteen heitetään on herkkä ja henkilökohtainen. Yksi esiintyjä ei voi näytellä roolia, johon hänet oli suunniteltu, koska roolissa naisen tulisi tanssia miesnäyttelijän kanssa. Miesnäyttelijä on ohjaajan aviomies, sankariopiskelijan mentori. Tämä tapahtuu viikko ja päivä ennen esitystä.

Sovimme siinä tilanteessa, että treenaamme tänään niin, että minä teen hänen roolin tänään ja mietitään lauantaina, pitkänä treenipäivänä, kuka sen voisi tehdä varsinaisessa esityksessä, vai hyppäänkö minä itse nyt tekemään sen roolin. Stressitasoni nousi aika tavalla. Tuntui äärimmäisen typerältä mennä itse sinne kekkaloimaan, mutta toisaalta tuntui myös siltä, että ensi-iltaviikko on muutenkin älyttömän tiukka aikataulullisesti ja että kaikki treeniaika menisi läpimenoihin.

(Joissa ei kaikki olleet paikalla, kuten normaalisti ensi-iltaviikolla on.) (Ote työpäiväkirjasta marraskuu 2015)

Sankarin takista puuttuu jo toinen hiha. Ohjaajan rajat ovat murtuneet, hänestä tulee myös esiintyjä, ryhmän jäsen, jonka välttämiseen hän nimenomaan varustautui erilaisilla rajanvedoilla. Sankari välittää nyt ainoastaan esityksen toteutumisesta hinnalla millä hyvänsä.

3.3.2 Äärimmäinen tulikoe – Tuleeko esitystä lainkaan?

Vogler kutsuu äärimmäistä tulikoetta kriisiksi, erottaakseen sen tarinan varsinaisesta kliimaksista. Hän vertaa sitä kuumeeseen: se on kuin piikki, jolloin kuume on korkeimmillaan, jonka jälkeen potilas joko paranee tai menehtyy. Toisin sanoen, joskus asioiden on mentävä mahdollisimman huonosti, jotta ne voivat kääntyä parhain päin. (Vogler 2007, 156–157.)

Ensi-iltaan on tasan seitsemän päivää. Opiskelijasankari on huolissaan esityksestä, tuleeko se valmiiksi. Pitkä harjoitus on edessä, toivoa on. Sankari valmistautuu harjoitukseen. Ryhmä on ylittänyt edellisen kriisin ja nyt valmistaudutaan loppukoitokseen, mutta ”pimeä, epätoivon hetki” onkin vasta tulossa. Saan tiedon, että yksi esiintyjistämme on joutunut onnettomuuteen, ja on nyt tehohoidossa. Kukaan ei tiedä, tuleeko hän selviämään.

Ensin esityksestä tuli pieni ihmishengen rinnalla, mutta nopeasti sen merkittävyys kasvoi yllättäviin mittasuhteisiin:

Olin sitä mieltä, että emme tee esitystä loppuun. Tämä on liian vakavaa ja että tuntuu hirveältä jatkaa. Mitä jos hän kuolee vammoihinsa ja me vain jatkamme työskentelyä? Mutta kun kello lähenei yhtätoista, jolloin olimme sopineet treenit alkaneeksi, olin enemmän ja enemmän vakuuttunut siitä, että meidän on pakko viedä esitys loppuun, kävi miten kävi. Että jos me nyt hajotamme tämän porukan, tämän esityksen, meille kaikille jää trauma ja että emme palaa tämän esityksen luo, jos nyt sen hylkäämme. Ja lisäksi minulla oli hirvittävän vahva tunne, että jos jätämme esityksen tekemättä hienotunteisuudesta onnettomuuden uhria kohtaan, me oikeastaan petämme hänet. (Ote työpäiväkirjasta marraskuu 2015 Viikko ennen ensi-iltaa)

Päätimme yhdessä että saatamme työn loppuun. Esityksen valmistaminen todella kohosi uusiin ulottuvuuksiin. Siitä lähtien työskentelimme jonkinlaisessa rukouksen tilassa. Saimme myös viestin loukkaantuneen esiintyjän läheisiltä, jotka kannustivat

meitä jatkamaan esityksen valmistusta onnettomuudesta huolimatta. Esityksestä ja sen valmistamisesta tuli todella elämää suurempi.

3.3.3 Palkinto – Esitys toteutuu

Sankari on selvinnyt koettelemuksesta ja on ansainnut palkintonsa. Usein se voi tarkoittaa miekkaa, maagista nestettä tai muuta esinettä, josta on hänelle tulevaisuudessa hyötyä. Hänet hyväksytään osaksi uutta yhteisöä, lyödään ritariksi, kohotetaan jumalien joukkoon tai vihitään äitiyden sisarkuntaan. (Vogler 2007,178–181.)

Sankarin palkinto on tietenkin itse esitys. Se tulee valmiiksi ja se viedään läpi. Palkinto on myös aivan fantastinen ja rajaton euforia, joka esitystä seuraa.

Vaikka varsinainen esitys jäi taiteelliselta tasoltaan vähintäänkin keskinkertaiseksi ja melkein kaikilta osin koin, että se jäi keskeneräiseksi. Tajusin kuitenkin, että tärkeintä oli antaa ryhmälle tsemppausta ja hyvää fiilistä siitä, että kaikista vaikeuksista huolimatta me yhdessä selviämme tästä koitoksesta.

Ensi-illassa kaikki ei todellakaan mennyt putkeen, esimerkiksi ensimmäisessä musiikkinumerossa solisti tuli myöhässä kohtaukseen. Valotilanteet olivat aika pitkälti koko matkan päin persettä ja myös äänentoistossa oli ongelmia.

Onneksi yleisömmme oli todella kiitollinen ja ihana. He todella halusivat olla meidän puolellamme ja kannustivat esiintyjä onnistumaan. Vaikka minun mielestäni kohtaukset olivat kesken, ja jotkut niistä suorastaan huonoja, tajusin, että meidän esityksemme ylittää odotuksia ja on todella jotakin aivan uutta ja freesiä tälle yleisölle.

Ensi-illan jälkeinen tunnelma oli aivan unohtumaton. Koko ryhmä suorastaan velloi katharsiksessa, matkamme tähän oli ollut todella raju, ja olimme selvinneet siitä voittajina. (Ote työpäiväkirjasta joulukuu 2015)

Vaikka olisin halunnut esityksestä taiteellisesti korkeatasoisemman, olin hyvin ylpeä sekä ryhmästä että itsestäni. Esitys todella oli ainutlaatuinen, ryhmän näköinen ja se käsitteli monipuolisesti naisen elämän tapahtumia ja ilmiöitä. Se oli hauska, koskettava ja ajatuksia herättävä.

Siinä mielessä tavoitteet saavutettiin ja minäkin koin voimaantumisen tunnetta. Olin saanut aikaan hienon esityksen, vaikka en ollut varma, osaanko tai pystynkö siihen.

Myös lähes kaikissa haastatteluvastauksissa käsitellään esityksen aikaista ja sen jälkeistä tunnelmaa.

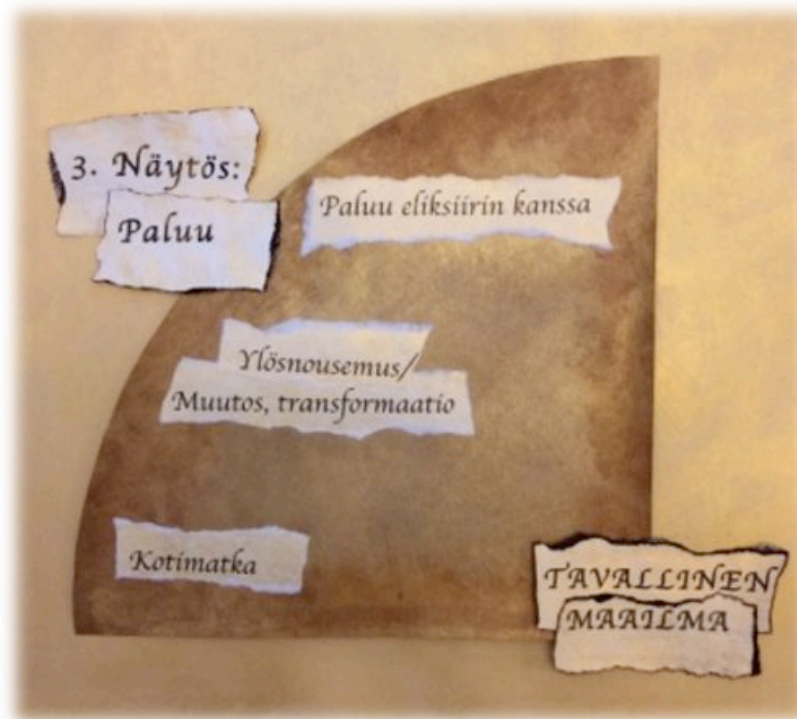
Itse koin, että voimaannuin, löysin nuoruuden rakkaan teatteriharrastuksen ja muistin kuinka ihanaa on oppia tanssimaan. Lisäksi yleisö löysi esityksemme ja saimme nauttia loppuunmyydyin katsomon ihailusta. (Haastattelu)

Esityksen jälkeen oli koko ryhmällä mahtava tunne, että me teimme sen, mistä haaveilimme. (Haastattelu)

Kaikki huipentui monologini esittämistilanteissa, ensin harjoituksissa ja lopulta itse esittämisiltana. Vaikka sielun salojen esille tuominen oli toki rankkaa, oli se kaiken kaikkiaan kuitenkin ehdottomasti puhdistava ja myönteinen kokemus. Olen edelleenkin ylpeä siitä, että uskalsin ja koen yhä huiman itsensä voittamisen tunteen, kun mietin monologini loppua ja portaiden nousemista. (Haastattelu)

3.4 Kolmas näytös: Paluu

Tässä luvussa käyn läpi toimintaani esityksen jälkeen ja yhdistän tapahtumat Voglerin dramaturgisen sektoriin kolmas näytös: paluu (kuva 13). Se sisältää tapahtumat kotimatka, ylösnousemus/muutos, transformaatio ja paluu eliksiirin kanssa.

Kuva 13. Kolmas näytös: Paluu (Vogler 2007, 188). Suomennokset Nadja Holopainen.

3.4.1 Kotimatka

Sankari aloittaa matkan takaisin kotiinsa. Usein palkinto, joka on hänen hallussaan on varastettu ja hän pakenee vihollisiaan. Toisinaan sankarille esitetään useampia tapoja päästä kotiin, eikä sankari tiedä mitä valita. (Vogler 2007, 191–193.)

Kolmas näytös on alkanut. Se kestää huomattavasti kauemmin kuin Sankarin vetämä taideprosessi. Se edellyttää sitä, että sankari tunnustaa tosiasioita. Tähän opiskelijasankari ei ole vielä valmis. Hän luulee, että hän on vastuussa ryhmän hyvinvoinnista ja hoitaa kriisiä parhaansa mukaan. Epätoivon vimalla hän yrittää venyttää repaleisia takinjäänteitä suojakseen.

Ohjaajana / ryhmänvetäjän ominaisuudessa hankin meille kriisiapua ensi tilassa, mutta sitä ei ollut saatavilla heti, joten jouduimme odottamaan sitä ensi-illan jälkeen. Se, mikä minua harmittaa, on se, että kaikki eivät päässeet paikalle. Pääsimme kuitenkin puolella porukasta debriefing - keskusteluun, joka toisaalta oli vähän pettymys, mutta toisaalta kuitenkin tärkeä hetki saada purkaa vielä ajatuksia ja tunnelmia onnettomuudesta. Luonnollisesti siihen liittyi jonkinlaisia syyllisyydentunteita, jotka ovat aina läsnä ”olisinko voinut tehdä jotakin estääkseni tämän”-tunteita. Jakaminen ja puhuminen helpotti epämääräistä tuskaisuuden tunnetta. Jotakin maagista on siinä, kun ammattilainen kuuntelee ja sanoo, että nuo kaikki ajatukset ovat normaaleja ja ne kuuluvat tällaisten kriisien käsittelyyn. Jollain tapaa sai vahvistuksen sille, että saan tuntea näitä tunteita ja saan ajatella näitä ajatuksia, että ne ovat ihan oikein ja että tämä on jotain, joka helpottaa. (Ote työpäiväkirjasta joulukuu 2015)

Sankari uskoo, että hänen tehtävänsä on saattaa työ päätökseen mahdollisimman hyvin ja purkaa prosessia niin kuin kuuluu tehdä. Totuus on se, että suojaavasta ohjaajantakista saumat ovat revenneet jo aikaa sitten, kangas on kulunut puhki, sankari on alasti ja viluissaan.

Tapasimme ryhmän kanssa pikkujoulumerkeissä 19.12. ja tunnelma oli hankala. Yksi henkilö oli riidellyt lähes kaikkien kanssa ja käyttäytynyt omituisesti, joka loi aivan turhia jännitteitä iltaan, jossa muutenkin oli haikeita ja vaikeita tunteita, produktioon liittyen, mutta ennen kaikkea loukkaantuneen jäsenen takia, jonka voinnista emme tienneet paljoakaan. Ainostaan sen, että hän eli, mutta ei muuta. Tässä tapaamisessa saimme kirjeen loukkaantuneen läheiseltä ja saimme sitä kautta tietää yksityiskohtia siitä, mitä oli tapahtunut ja mikä toipumisennuste on. Tämä helpotti todella paljon, sillä se selvensi sitä, että hän tulee selviämään ja kuntoutumaan ja pystyy joskus tulevaisuudessa elämään normaalia elämää. (Ote työpäiväkirjasta joulukuu 2015)

Esityksestä on kulunut kaksi viikkoa. Opiskelijasankarin voimaantumisen tunne oli hävinnyt kokonaan. Palkinnosta nauttiminen päättyi ennätysajassa.

Olisin halunnut saattaa yhteistyön loppuun paljon paremmin. Halusin joulun jälkeen tavata ja vetää rakenteellisen purun prosessista ja selvittää haluja jatkotyöskentelyyn, mutta kävi niin, että minä väsähdin. Lähettelimme muutamia viestejä haastattelusta, mutta se jäi hajanaiseksi. Tammi- ja helmikuun ajan käyttäydyin kuin masentunut ihminen. En tehnyt mitään muuta, kuin välttämättömän päivätyön, en tavannut ketään, enkä puhunut paljon mitään. Itkeskelin busseissa ja jossain kohtaa ymmärsin, että koko projekti oli ollut minulle liian raskas. Minulle oli muutama ihminen sanonutkin, kun kerroin kaikista vaikeuksista, että nyt sinulta vaaditaan liikaa. Tajusin tämän sitten myöhemmin, kun projekti oli ohi. Nyt yritän parhaani mukaan keskittyä siihen, että saan ajatukseni ja tulevaisuudentoivoni takaisin. Hetkittäin tuntuu, että toivoa on, mutta täytyy myöntää, että helppoa se ei ole. (Ote työpäiväkirjasta maaliskuu 2016)

Sankari on tajunnut, että lopullinen tulikoe on vielä edessä, muttei ole tarpeeksi voimakas kohdatakseen sitä. Sankarin opiskelumotivaatio loppuu. Hän tekee muita kuin oman alansa töitä ja ajattelee, että jos hän keskittyy mukaviin asioihin kuten edessä olevaan etelänmatkaan, hän pääsee sillä tavoin eroon masentuneesta olost. Sankari pakenee.

Hän käy matkalla, nauraa ja hymyilee. Hän jatkaa elämäänsä pakoillen, mutta tietää, että viimeistään opinnäytteen valmistumisen yhteydessä hänen pakomatkinsa on päätyttävä.

3.4.2 Ylösnousemus –Muutos, transformaatio

Tämä on kliimaksi, huippukohta tarinassa. Sankarin täytyy käydä läpi lopullinen puhdistus ennen varsinaista paluuta tavalliseen maailmaan. Sankarin tulee muuttua ihmisenä. Tätä muutosta Vogler kutsuu ylösnousemukseksi. (Vogler 2007, 197.)

Tämän monomyytin viimeistä vaihetta ei ole vielä kirjoitettu aivan loppuun. Uskallan kuitenkin väittää, että jotakin opiskelijasankari on oppinut. Matka on muuttanut häntä.

Kun luin itse tätä raporttia, annan itselleni armoa.

Ymmärrän, miksi opinnäytetyöni on venynyt näin pitkälle. Haluan tehdä kirjallisen opinnäytetyöni niin, että käsittelen tätä työharjoittelua materiaalina, mutten työ oli todella niin raskas, etten ollut siihen valmis vielä kesälläkään.

Tällä hetkellä kirjoitan opinnäytettäni ja toivon, että saan sen valmiiksi ennen kuin metropolian esittävän taiteen ko. loppuu. Olen luottavainen, että valmistun tästä koulusta.

Olen saanut suurimmalta osalta Cougarseja haastattelumateriaalia ja olen tavannutkin muutamia heistä projektin jälkeen. Loukkaanutunut tanssija on parantunut vammoistaan uskomattoman hienosti ja on jo ollut tanssikeikoilla tanssimassa Cougarsien kanssa, eikä hänelle ilmeisesti jäänyt muita pysyviä fyysisiä vammoja kuin ihon suuret arvet, joita tulee huoltaa ja kuntouttaa vielä pitkän aikaa. Mutta kuten sanonta kuuluu, aika parantaa haavat ja vaikuttaa siltä,

että näin tulee käymään tässäkin tapauksessa. (Jälkikirjoitus työharjoitteluraporttiin marraskuu 2016)

Haluaisin korjata jälkikirjoitustani. Syviä haavoja ei paranna aika, vaan kuntoutus. Palautin raportin syksyllä 2016. Minun olisi pitänyt valmistua keväällä 2016. Opiskelumotivaationi oli edelleen kateissa. Olin palannut häpeän äärelle. Olin epäonnistunut: antivoimaantunut. Kesällä 2016 raivostuin pelkästä ajatuksesta, että osallistuisin jonkun ystäväni valmistujaisjuhliin, koska häpesin niin paljon omaa saamattomuuttani.

Syksyn ja talven aikana minun oli pakko tarkastella omia toimintamallejani. Pohdin työskentelyssä seikkoja joita en silloin havainnut ja jotka johtivat hankaluuksiin: väärinymmärrykset ryhmän kyvyistä prosessin alussa, epämiellyttävien asioiden vältteleminen ja niistä eskaloituneet väärinymmärrykset ja konfliktit sekä koko prosessin kestänyt kuvitelma siitä, että minun tulee pitää huolta niin monesta asiasta. Minä en voinut tunnustaa muille, saati itselleni, etten hallitse kaikkia kokonaisuuksia.

Ensimmäiset seikat, ryhmän todellisten kykyjen hahmottaminen ja hidas tarttuminen epämiellyttäviin asioihin on korjattavissa melko helposti. Ne liittyvät kommunikaation hoitamiseen. Ymmärrän nyt, että minun täytyy ongelmatilanteessa erottaa henkilö ja asia, jonka kanssa on hankaluuksia ja tehdä se näkyväksi. Teatteri-ilmaisun ohjaajana voin käyttää toiminnallisia harjoitteita, jolla kommunikaation tasoa voi parantaa ja aina välillä tarkistaa. Minun tulee siis muistaa käyttää näitä toiminnallisia menetelmiä ja priorisoida kommunikaatio aina ensimmäiseksi. Harjoitusaikataulun suunnittelussa minun tulee järjestää oma aika säännölliselle ryhmän yhteiselle purulle. Silloin voin varmistaa, että työskentelyn eteneminen on selkeää kaikille. Olen myös tässä opinnäytetyössäni maininnut että tunteet ovat vahvasti läsnä taiteellisessa ryhmäprosessissa. Nämä purut mahdollistavat myös tunteiden läpikäymistä.

Viimeiseen ongelmaan on vaikeampi tarttua. Miksi minun on vaikeaa tunnustaa olevani heikko? Miksi avun pyytäminen ja vastaanottaminen on niin vaikeaa? Tajusin myös että ärsyynyn ihmisistä, jotka näyttävät heikkoutensa. Joskus tunnen heitä kohtaan suoraa halveksuntaa. Tästä tunnustuksesta minä suorastaan hätäännyn. Miksi yksin pärjääminen ja henkinen vahvuus on minulle niin äärettömän tärkeää? Haluanko jatkaa tuollaisena ihmisenä elämäni loppuun asti?

Sankarin edessä todella on vaikea valintatilanne, joka asettaa sankarin arvot koetukselle.

On pakko ”konsultoida oraakkeleja”. Vaikka se on melkoinen klisee, minun on pohdittava, mikä minusta on tehnyt sellaisen kuin nyt olen, mitä tapahtumia olen omassa elämässäni käynyt läpi. Tajusin, että minulla on lapsuusajasta hyvin vähän tarkkoja muistikuvia. Epäilen, että ne eivät edes ole aitoja, vaan rakennettuja muistoja, jotka olen itselleni kertonut valokuvien, muiden kertomusten tai kotivideoiden perusteella.

Kuva 14. Serkukset mökillä

Kuvassa on serkuslauma kesämökillä, myös molemmat veljeni. Minä olen etuoikealla ja nojaan pois päin ryhmästä. Olen kahdeksanvuotias. Tummatukkainen, mustasilmäinen, ruskettunut tyttö eroaa pellavapäiden joukosta selvästi. Mummini kutsui minua tummaksi kaunottareksi, vaarini Auringonkukaksi (intiaaniseikkailija Hiawathan sisar). Erilaisuuteni ei jäänyt minulle epäselväksi. Pienenä en päässyt leikkeihin mukaan, koska olin ainut tyttö. Vanhempana kuulin usein tarinan rouvasta, joka oli kirkkokahveilla kertonut olleensa iloinen, että seurakuntamme pastori (siis isäni) on tehnyt hyvän teon ja adoptoinut tytön Venäjältä. En syytä rouvaa, ulkonäön lisäksi nimi saattoi hämätä. Me olimme Lauri, Nadja ja Kalle. Isoveljeni kiusasi minua kertomalla, että olen posti- tai putkimiehen lapsi.

Määrittävä muisto, joka koko lapsuusaikaani leimasi on tunne siitä, etten minä kuulu tähän joukkoon. Vasta nyt yli kolmekymmenvuotiaana olen alkanut muistaa esimerkiksi

leikkejä joita leikin. Minulla oli jo pienenä erittäin hyvä mielikuvitus, ja se oli luonnollisesti leikkien pohjalla.

Suosikkileikkini oli intianprinsessa. Kun muutuin intianprinsessaksi, tiesin, että ulkopuolisuuden tunteeseen on syy: kerroin, että minut on pienenä siepattu palatsistani ja monien ihmeellisten tapahtumien kautta olen joutunut tähän kummalliseen maahan ja näiden vieraiden ihmisten keskelle. Jossain kaukana minun oikea perheeni odottaa minua kotiin ihanaan palatsiini. Lohdutin itseäni kertomalla tarinoita itsestäni.

Leikki muutti muotoaan kun ikää tuli lisää, mutta tunne seurasi. Kuvassa 14 näkyy vuosi 1991. Isäni tapaturmaisesta kuolemasta on vuosi. Ulkopuolisuuden tunteen toveriksi oli tullut tunne siitä, ettei kukaan koko maailmassa voi koskaan ymmärtää minua. Minä surin sisäänpäin ja hiljaa. Yritin lohduttaa itseäni tarinoilla, jossa isäni ei ole kuollut. Kuvittelin ja näin unia, että hän on vain kadonnut ja uskomattoman seikkailun lopussa löydän hänet.

En osannut hakeutua muiden seuraan, vaan jättyädyin erilliseksi olioksi, joka toimii itsenäisesti. Kehitin tarinan, jota itselleni kerroin: olen seikkailija, ihminen, joka toimii yksin. Kerroin olevani erityislaatuinen ja mystinen ihminen ja juuri siksi en tarvitsekaan kenenkään ymmärrystä. Tällaisilla asetuksilla jatkoin.

Vaikka kokemukseni on yksinäinen ja tunsin ulkopuolisuutta, en voi sanoa, ettei minusta ei olisi välitetty. Lapsena minulla oli kaksi harrastusta: tanssi ja laulu. Näissä taideharrastuksissa koin olevani hyvä ja olen aika varma, etteivät isovanhempani ja tietyt perheystävät jättäneet ainuttakaan kevätjuhla- tai äitienpäiväesitystä katsomatta. Tanssiharrastuksen jouduin jättämään päällekkäisyyden takia, mutta musiikki ja erityisesti laulaminen on edelleen vahva osa minua. Esiintyjänä minulla on paljon kokemusta juuri musiikiteatterista.

Voisi sanoa, että itseilmaisulliset harrastukset tekivät tarinankerronnan tavallaan tarpeettomaksi ja hiljalleen se jäi taka-alalle.

Yläasteelle siirryttäessä, 1997 meillä oli mahdollisuus valinnaiseen aineeseen, ilmaisutaitoon. Se oli minulle ennestään tuntematon kouluaine ja kiinnostuin siitä valtavasti. En tarkkaan muista, mitä tunteilla tehtiin, mutta muistan, että ensi kerrasta lähtien olin koulutunnilla enemmän läsnä kuin koskaan. Tuntui, että sain uuden

mahdollisuuden ja todella kokea olevani lahjakas. Uuden oppiaineen innoittama aloitin harrastamisen nuorisoteatterissa ja sain todella paljon kannustusta ja hyvää palautetta. Lukiolaisena jatkoin harrastusta aikuisten ryhmässä. Teatteri tuntui kodilta ja onnistumisen kokemukset olivat suuria ja merkittäviä. Nyt ymmärrän, että sinä aikana minulle tapahtui sisäisen voimantunteen kasvua, olin siis voimaantunut. Voin todeta, että juuri esittävä taide on ollut merkittävä tekijä omassa kehityksessäni ja kasvussani. Minulla on siis itselläni kokemus siitä, miten merkityksellistä taidekokemus voi ihmisen elämässä olla.

Siksi tämä voimaantuminen on minulle tärkeää. Ehkä tämä ajatus kyti jossakin alitajunnassani työskentelyni aikana ja siksi heittäydyin niin täysillä mukaan ja ylipäättään välitin niin paljon.

4 Paluu eliksiirin kanssa

Tässä luvussa käyn läpi vallitsevaa työskentelytilannetta, nykyhetkeäni ja yhdistän toimintaani Voglerin sankarin matkan viimeiseen vaiheeseen, paluu eliksiirin kanssa.

Viimeinen vaihe sankarin matkassa on Eliksiiri. Mitä sankari tuo tullessaan epätavallisesta maailmasta jakaakseen tutun tavallisen maailman kanssa. Eliksiirin tuominen on todiste seikkailusta ja ennen kaikkea siitä, että jopa kuolema voidaan voittaa. (Vogler 2007, 220.)

Sankarimme tarinan päätös jää avoimeksi. Saako hän nektarinsa vai jatkaako hän samalla tiellä, alastomana ja yksin?

Mainitsin työni johdannossa esittäväni menettelytapoja, jotka ehkäisevät mainitsemiani ongelmia tulevaisuuden työskentelyssä. Kerron tässä kappaleessa, miten olen aloittanut työskentelyn uudelleen ryhmän kanssa ja mitä menetelmiä olen käyttänyt.

Olen aloittamassa uutta prosessia tanssiryhmä Cougarsien kanssa. Olemme tavanneet useamman kerran, ja toiveena on toteuttaa ryhmälähtöinen prosessi, jonka nimi on ”Suomalainen Nainen 100 vuotta”.

Ryhmä, jonka kanssa nyt aloitan työskentelyn, on muuttunut ja kasvanut paljon. Sen lisäksi, että henkilörakenne on hieman erilainen, on ryhmässä nyt erittäin selkeät roolit

ja säännöt sekä vakiintunut toimintakulttuuri. Toimintaa leimaa aito avoimuus ja tasa-arvoisuus.

Työskentelyn aloituksessa käytin heti kommunikaatioharjoitetta, jonka tarkoitus oli selkiyttää perin pohjin haaveet ja pelot, nykyinen tilanne ja tulevat resurssit. Sen nimi on "Taivas ja Helveti" -harjoite.

Kun olimme sopineet yleisistä tavoitteista, aloitimme varsinaisen ryhmätyöskentelyn. Taivas ja helveti -harjoitteessa ryhmä kirjoittaa haaveita siitä, mikä on taivas ja mikä helveti. Taivaana unelmaesitys, jossa kaikki toiveet toteutuvat ja helvetinä kauhuskenaario, jossa esityksessä ei ole mitään hyvää ja kaikki menee pieleen.

Kun haaveet ja pelot oli kaikki kirjattu ylös, kaikki kirjoitukset purettiin. Samankaltaiset aihealueet ryhmiteltiin ja kirjoitettiin taas ideoita, miten vältetään sudenkuopat ja mitkä realiteetit todella ovat. Harjoite onnistui erittäin hyvin ja avasi hienosti kaikkien silmiä sille kuinka suuri urakka on edessä ja kuinka me yhdessä hoidamme työskentelyä parhaiten.

Kävimme aikataulua läpi ensi-illasta taaksepäin ja keskustelimme harjoitusten määrästä. Olin tässä keskustelussa hyvin vaativa, mutta kuuntelin myös ryhmää. En ollut huomionnut esimerkiksi sitä, että tanssiminen on raskas, fyysinen laji, ja että heidän kehonsa eivät jaksaisi harjoitella viittä, saati seitsemää iltaa peräkkäin, minun täytyy muistaa suunnitellessani harjoitusaikatauluja, että heidän kehonsa vaativat palautumisaikaa. Saimme mielestäni hyvän kompromissin aikaiseksi, ja jäsenet sitoutuivat aikatauluun siinä hetkessä, kun se sovittiin yhdessä.

Keskustelimme myös vastuualueista ja siitä, että minä en voi vastata kaikesta. Päätimme muodostaa vastuutiimit ja jokainen ilmoittautui johonkin pienryhmään. Tämä myös sitouttaa projektiin ja osallistaa kaikkia. Lisäksi se helpottaa etenemistä, aikataulujen suunnittelua ja kokoontumista. Neljän ihmisen on helpompi sopia tapaamisesta kuin yhdentoista.

Aito avoimuus konkretisoitui, kun kerroin ryhmälle rehellisesti asioista, joissa koin epäonnistuneeni viime kerralla, ja puhuimme erityisesti palautteen antamisesta, jota pelkäsin viimeksi antaa. Osallistujat kannustivat minua antamaan palautetta, vaikka se olisi negatiivista. He kertoivat ymmärtävänsä, että kritiikki on rakentavaa, ja että he luottavat minuun ja taiteelliseen ammattilaisuuteeni. Rohkaistuin.

Vaikka tämä oli ajallisesti lyhyt osio tapaamisessa, olen ylpeä siitä hetkestä kun sain sanottua ääneen epäonnistumisen kohdat edellisessä työskentelyssä. Häpeän punaa nousi vähän korviin, mutta se ei lannistanut minua, vaan sillä hetkellä tiesin, että jos pystyn olemaan haavoittuvainen ja sanoittaa parantamisen kohteita toiminnassani, olen oppinut, ettei minun tarvitse pelätä virheitä. Niistä pääsee kyllä yli, kun ne vain kohtaa ja tunnustaa.

Puhuimme myös siitä, miten erilainen ryhmäläisten elämäntilanne nyt on ja kuinka heidän omat vaikeutensa näkyivät edellisessä työskentelyssä. Nyt elämäntilanteet ovat paljon valoisammat ja tahto tehdä on kova.

Toimin siis, kuten edellisessä luvussa ehdotin, kommunikaatio edellä. Mielestäni kuvailemani toiminta auttoi siihen, että kaikki ryhmän jäsenet todella tietävät, mitkä työvaiheet ovat ja mitä heiltä odotetaan.

Taivas ja helveti-harjoite toimi erittäin hyvin ja voimme milloin tahansa toistaa saman sen, jos jokin asia kaipaa perusteellista ryhmän pohdintaa.

Lisäksi ryhmäläiset ovat kehittyneet huomasti ideoinnissa ja ajatusten esiintuomisessa. Ensimmäistä kotitehtävää purettaessa minusta tuntui, että materiaalia tuli hirveän helposti ja sitä pystyi viemään jo seuraavaan vaiheeseen, kirjoittaa näyttämölle. Annoin siitä suullisesti palautetta ja he ottivat sen vastaan erinomaisella tavalla, kehumalla toisiaan lisää.

Olen luottavainen, että tällä kertaa saamme harjoiteltavaa materiaalia ajoissa. Minulla on tiimit esityksen valmistamisen eri osa-alueisiin. Tämä helpottaa tapaamisien ja tehtävien sopimista. Lisäksi aiomme käyttää Metropolia Amk:n ja Helsingin kaupunginteatterin kehittämää Noodi -käsikirjoitustyökalua, joka luultavasti sujuvoittaa ja helpottaa kokonaisuuden hallintaa ja hahmotusta myös käsikirjoitustiimille.

Tiedän nyt, mikä kaikki minua odottaa, ja tiedän myös, kuinka pystyn ennaltaehkäisemään hankalia tilanteita. Esimerkiksi jos tahdon ammattilaista vaativaa tekniikkaa esitykseen, en voi luottaa aloittelijaan.

Lisäksi minun täytyy oppia suhteellisuutta. Huomaan jo nyt, että tietoisesti jätän lukematta jokaisen päivityksen sosiaalisessa mediassa ja otan viikosta tietyn ajan

”Suomalainen nainen 100 vuotta” -työskentelyyn. Ammattilaisena en voi antaa kaikkea aikaani tälle työlle, koska minulle maksetaan korvaus joka kattaa vain tietyn määrän tunteja. Jos en itse pidä niistä huolta, ei pidä kukaan muukaan. On haaste olla tekemättä enemmän kuin tekisi mieli, mutta minun on ehdottomasti opittava, etten saa alimitoitaa tuntimäärää toteutuneisiin työtunteihin verrattuna.

Vaikein osa eliksiiriä on oman heikkouden myöntäminen, ettei tiedä tai osaa jotakin ja se, ettei pysty nopeasti reagoimaan, jos jokin osa-alue ei etene. Vaikka ajatus tuntuu välillä ärsyttävältä, olen matkalla hyväksymään heikkouteni. En ole supernainen, vaan tavallinen kuolevainen. On pakko tunnustaa, etten voi kehittyä taiteentekijänä, enkä kasvaa ihmisenä jos aina putoan samaan kuoppaan. Huomasin jo nyt, että mitä rehellisempi ja avoimempi pystyn olemaan oman työskentelyn ja ajatusteni kanssa, sitä paremmin tulen kuulluksi ja mikä olennaisinta, kuulen myös muita. Jos yksi esittävän taiteen tehtävistä on aidon dialogin mahdollistaminen, väitän, että olen menossa sitä kohti.

Lähteet

Campbell, Joseph 1990 (1949). Sankarin tuhannet kasvot. Suom. Hannes Virrankoski. Helsinki: Otava.

Dramaturgiset prosessit 2014. Luentomuistiinpanot. Metropolia Amk.

Hiltunen, Ari 1999. Aristoteles Hollywoodissa. Tampere: Gaudeamus.

Holopainen, Nadja 2015. Oppimispäiväkirja. Metropolia Amk.

Kopakkala, Aku 2011. Porukka, jengi, tiimi Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.

Näytelmä materiaalina 2013. Luentomuistiinpanot. Metropolia Amk.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua Oulu: Oulun yliopisto.

Vogler, Christopher 2007. The Writer's Journey Mythic structure for Writers. Michigan: Michael Weise Productions.

Haastattelukysymykset

Voimaantuminen taideprosessin kautta:

Mitä voimaantuminen tarkoitti sinulle?

Miten se ilmeni ryhmässä Sinun mielestäsi?

Miten arvioisit onko voimaantumisen ilmiötä tai tunteita jäljellä

- itselläsi
- ryhmällä

